

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

ERGENLİKTE SALDIRGANLIK VE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜKLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HÜSEYİN KAYHAN

051106106

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Yunus Emre AYNA

İstanbul, Eylül 2017

T.C.

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

ERGENLİKTE SALDIRGANLIK VE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜKLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HÜSEYİN KAYHAN

051106106

Danışman

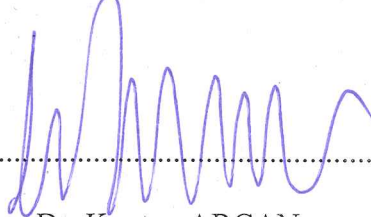
Yrd. Doç. Dr. Yunus Emre AYNA

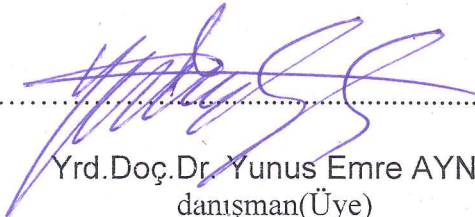
İstanbul, Eylül 2017

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

20.09.2017 tarihinde tezinin savunmasını yapan 05 11 06 106 numaralı Hüseyin KAYHAN'a ait "Ergenlikte Saldırganlık ve Duygu Düzenleme Güçlükleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji (Klinik Psikoloji) Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak **Oy Birliği/Oy Çokluğuyla** Kabul Edilmiştir.


.....
Prof.Dr.Nermin ÇELEN
Başkan


.....
Yrd.Doç. Dr. Kuntay ARCAN
(Üye)


.....
Yrd.Doç.Dr. Yunus Emre AYNA
danışman(Üye)

YEMİN METNİ


19.10/2017

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ergenlikte Saldırganlık Ve Duygu Düzenleme Güçlükleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, proje safhasından sonuçlanmasına kadar olan bütün süreçlerinde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımda yazıldığını ve yararlandığım bütün eserlerin “Kaynakça”da gösterilenlerden oluştuğunu, “Kaynakça”da yer alan bu eserlerden metin içinde atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

Öğrenci Numarası

Adı-Soyadı

İmza

091106106
Hüseyin KARAHAN


Ergenlikte Saldırganlık Ve Duygu Dzenleme Gçlükleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

ÖZET

Bu çalışmada ergenlik dönemindeki bireylerin duygu düzenleme güçlükleri ile saldırganlık arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın verileri 2016-2017 öğretim yılları arasında Mersin ilindeki lise öğrenimine devam etmekte olan yaşları 15-18 arasında değişen 216 öğrenciden rastgele örnekleme yöntemi ile toplanmıştır. Araştırmada katılımcılarına demografik bilgileri içeren bir veri formu, Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği ve Buss Perry Saldırganlık Ölçeği verilmiştir. Verilen bu bilgi formu ve ölçekler çerçevesinde elde edilen veriler istatistiksel olarak SPSS 21. Paket programı ile analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında fiziksel saldırganlık ile sözel saldırganlık puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Buna ek olarak duygu düzenlemede güçlükler ile saldırganlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Yapılan korelasyon analizinde duygu düzenleme güçlükleri ölçeğinin tüm alt boyutları ile saldırganlık toplam puanı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Hiyerarşik regresyon analizinde ise sadece dürtü alt boyutunun saldırganlığı yordadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Duygu Dzenleme Gçlükleri, Saldırganlık, Ergenlik

Investigating The Relationship Between Difficulties In Emotion Regulation And Aggression In Adolescence

ABSTRACT

In this study, the relationship between emotional regulation difficulties and aggression in adolescent individuals was examined. The data of the study were collected randomly from 216 students between 15-18 years old who were studying at high School in Mersin, the academic years of 2016-2017. Participants in the study were given a data form with demographic information, the Difficulties in Emotion Regulation Scale and the Buss Perry Aggression Scale. The data obtained within the scope of these questionnaires and scales were evaluated statistically by SPSS 21 package program. When the results obtained from the study are taken into consideration, it is seen that physical aggression and verbal aggression scores differ significantly according to sex. In addition, there appears to be a significant positive correlation between difficulties in regulating emotion and aggression. In the analysis of correlation, it is seen that all of the difficulties of regulation of emotion are positively correlated with the aggression total score. In the hierarchical regression analysis, only the impulse sub-dimension predicted aggression.

Keywords: Difficulties in emotion regulation, aggression, adolescence

ÖNSÖZ

Tez yazım süresi boyunca bilgi ve deneyimleri ile yoluma ışık tutan değerli hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç Dr. Yunus Emre AYNA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca değerli hocalarım Prof. Dr. Nermin ÇELEN ve Yrd. Doç. Dr. Kuntay ARCAN'a değerli katkılarından dolayı teşekkür ederim. Uzun yıllardır arkadaşım olan ve tez yazım sürecinde katkılarını esirgemeyen Emre Han Alpay'a ve bu tezin hazırlanmasına katkı sağlayan herkese teşekkürlerimi sunarım.

Hüseyin Kayhan

İstanbul, 2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
EKLER LİSTESİ.....	ix
1.BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Duygu Düzenleme:.....	2
1.1.1. Duygu Düzenleme Stratejileri:.....	6
1.1.2. Duygu Düzenleme Güçlükleri:	8
1.2. Saldırganlık:	8
1.2.2. Saldırganlık Teorileri:	10
1.2.2.1. Psikanalitik Kuram:.....	10
1.2.2.2. Engellenme-Saldırganlık Teorisi	14
1.2.2.3. Sosyal Öğrenme Teorisi	14
1.2.2.4. Etiyolojik Kuram:	15
1.3. Saldırganlık ve Duygu Düzenleme	15
1.4. Araştırmanın Amacı:	18
2. BÖLÜM	20
YÖNTEM.....	20
2.1. Evren ve Örneklem	20
2.2. Veri Toplama Araçları	20
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu.....	20
2.2.2. Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği (DDGÖ):.....	20
2.2.3. Buss ve Perry Saldırganlık Ölçeği:	21
2.3. İşlem	22
3. BÖLÜM	23
BULGULAR.....	23
3.1. Betimsel İstatistikler.....	23
3.2. Verilerin Analizi.....	26
4. BÖLÜM	32
TARTIŞMA	32
KAYNAKLAR	36
EKLER:.....	43

Ek 1. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU:	43
Ek:2 DUYGU DÜZENLEMEDE GÜÇLÜKLER ÖLÇEĞİ.....	44
Ek:3 BUSS VE PERRY SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ	47
ÖZGEÇMİŞ	50



TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.3.1 Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans Ve Yüzde Değerleri.....	23
Tablo 3.3.2 Katılımcıların Sınıf Düzeyi İçin Frekans Ve Yüzde Değerleri.....	23
Tablo 3.3.3. Yaş Değişkeni İçin Frekans Ve Yüzde Değerleri.....	24
Tablo 3.3.4 Anne Eğitim Durumu İçin Frekans Ve Yüzde Değerleri	24
Tablo 3.3.5. Baba Eğitim Durumu İçin Frekans Ve Yüzde Değerleri.....	25
Tablo 3.4.1. Ölçeklerin Alt Boyutlarının Puan Ortalamaları Ve Standart Sapmaları.....	26
Tablo 3.4.2. Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre T Testi Sonuçları.....	27
Tablo 3.4.3. Duygu Düzenleme İle Saldırganlık Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Matrisi.....	29
Tablo 3.4.4. Duygu Düzenlemenin Saldırganlığı Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi	29
Tablo 3.4.5. Duygu Düzenlemenin Alt Boyutları İle Saldırganlık Arasındaki İlişki.....	30
Tablo 3.4.6 Duygu Düzenlemenin Alt Boyutları İle Saldırganlığı Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi.....	31

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Duygu Düzenleme Süreçleri.....5



EKLER LİSTESİ

Ek 1. Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	43
Ek 2. Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği.....	44
Ek 3. Buss Ve Perry Saldırganlık Ölçeği.....	47



1. BÖLÜM

GİRİŞ

Saldırganlık kavramı, insanlık tarihinin hemen hemen her döneminde görülmektedir. Her ne kadar medeniyetin ilerlemesi bir çok olumlu gelişmeyi beraberinde getirirse de saldırganlık insan hayatındaki yerini korumaktadır. Literatürde saldırganlığa ilişkin bir çok tanım bulunmaktadır (Deptula ve Cohen 2004; Bandura, 1978; Buss, 1961). Bu tanımlardan bazıları canlının kendi türüne zarar vermeyi saldırganlık olarak tanımlarken, bazıları canlı ya da cansız varlıklara zarar verme niyetiyle yapılan davranış örüntülerini saldırganlık olarak değerlendirmektedir. (Hogo ve Vaughan, 2006).

Verliden, Hersen ve Thomas (2000) saldırgan davranışların en yoğun olarak ergenlik döneminde görüldüğünü ve ilerleyen yaşlarda saldırganlık düzeyinde azalma olduğunu ifade etmişlerdir. Bu nedenden dolayı ergenlik dönemindeki bireyler ile yapılacak olan çalışmalar, saldırganlık davranışının öncüllerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Saldırganlık davranışı bu güne kadar sıklıkla çalışılan bir konu olmasına rağmen duygu düzenleme ve saldırganlık arasındaki ilişki genellikle saldırganlık oluşumundaki öfke ile sınırlı kalmıştır (Davey, Day ve Howells, 2005).

Ülkemizde ergenlik dönemindeki bireylerin saldırganlık eğiliminin gün geçtikçe arttığı görülmektedir. (Durmuş ve Gürkan, 2005; Özgür, Yörükoğlu ve Baysan-Arabacı, 2011). Ögel, Tarı ve Eke (2006) yapmış oldukları çalışmada lise öğrencilerinin %50'sinin en az 1 kere fiziksel olarak saldırgan davranış gösterdiğini, %15.4'ünün bu kavgalarda çeşitli şekillerde yaralandığını ve öğrencilerin %26.3'ünün ise başka birini yaraladığı sonucuna ulaşmıştır. Yine bir başka çalışmada (Baş ve Kabasakal, 2010) ergenlik dönemindeki lise öğrencilerinin %40'ının en az bir defa fiziksel olarak kavga ettiği, %7'sinin okula kesici alet ile gittiği ve öğrencilerden %6'sının kesici alet ile bir başka öğrenciyi yaraladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Yakın dönemdeki çalışmalar etkili duygu düzenleme becerisinin ruh sağlığı için hayati bir önem taşıdığını ve duygu düzenlemede yaşanan güçlüklerin ise çeşitli problematik davranışlara ve ruh sağlığı sorunlarına neden olduğunu göstermektedir. Son yıllardaki çalışmalar incelendiğinde duygu düzenleme güçlükleri ile ilgili çalışmalarda çok fazla artış olduğu görülmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri duygu düzenlemenin tanılararası bir kavram olmasıdır. Yapılan çalışmalar da bu tanılararası durumu destekler niteliktedir. Literatür incelendiğinde duygu düzenleme ile kaygı bozuklukları (ör: Mennin, Heimberg, Turk ve Fresco, 2005), borderline kişilik bozukluğu (ör: Carpenter ve Trull, 2013; Iverson, Follette, Pistorello ve Fruzzetti, 2012) depresyon (ör: Nolen-Hoeksema ve Aldao, 2010; Rottenberg, Gross ve Gotlib, 2005) yeme bozuklukları (Haynos ve Fruzzetti, 2011; Gearhardt ve ark., 2012), alkol bağımlılığı (Stasiewicz ve ark., 2012; Fox, Hong ve Sinha 2008) gibi bir çok ruh sağlığı sorunu ile ilişkili olduğu görülmektedir.

1.1. Duygu Düzenleme:

Duygu düzenleme, kendi başına belirsiz bir kavram olmak ile birlikte literatüre bakıldığında bu kavram ile ilgili bir çok tanım olduğu görülmektedir. Örneğin Eisenberg ve Sprined (2004), duygu düzenlemeyi içsel duygusal durumları ve/veya duygudan kaynaklı olan davranışları başlatan, kaçınan, engelleyen, devam ettiren veya oluşumunu düzenleyen, yoğunluğunu ve devamlılığını sağlayan bir süreç olarak tanımlamışlardır. Greenberg (2004) duygu düzenleme becerisini duygulardan kaçınmaktan ziyade duyguların anlaşılması, hissedilmesi olumlu duyguların çoğalırken olumsuz duyguların azaltılması gibi değişkenleri kapsadığını belirtmektedir. Thompson, (1994) duygu düzenlemeyi; kontrol etme, değerlendirme, özellikle hedeflere ulaşmak için duygusal tepkileri değiştirme ile alakalı içsel ve dışsal süreçlerden oluşan bir yapı olarak tanımlamıştır. Bargh ve Williams (2007), bireyin çevresel talepler karşısında duygularını bilinçli ve bilinçsiz olarak uygun şekilde düzenleme işlemi olarak tanımlamaktadırlar. Tsai, (2007) ise duygu düzenlemenin tüm insan topluluklarında ortak olduğunu ancak sosyal ve ahlaki kuralların değişimi ile oluşan farklı durumlar bireyin duygu düzenleme sürecini etkileyebileceğini belirtmektedir.

Duygu düzenleme kavramı ile ilgili olarak bazı araştırmacılar (ör: Garner ve Spears, 2000; Zeman ve Garber, 1996) duygusal deneyimlerin ifadelerine ve duygusal uyarılmanın azalmasına vurgu yaparken, diğer taraftan çeşitli araştırmacılar da (ör: Cole, Michel, ve Teti, 1994; Thompson, 1994) bu tanımdan farklı olarak duygu düzenlemenin fonksiyonel yapısı üzerinde durdukları görölmektedir.

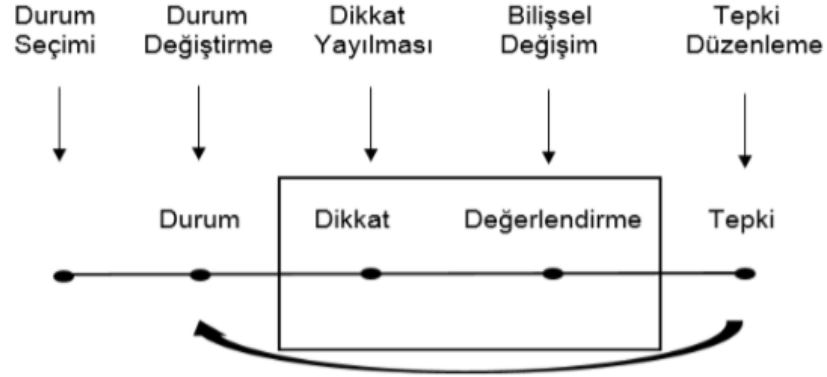
Duygu düzenleme süreci ile ilgili bir diğer önemli nokta ise duygu düzenleme işleminin bilinçli ya da bilinçdışı bir şekilde meydana geldiğidir. Bu konu ile ilgili yapılan ilk dönem çalışmalar genellikle duygu düzenleme sürecinin kontrollü ve bilinçli tarafı ile ilgilidir (Davidson, Putnam ve Larson, 2000; Cassidy, 1994). Öte yandan yakın dönemde yapılan çalışmalara bakıldığında duygu düzenlemenin daha bilinçsiz ve kontrolsüz olmasına dikkat çekildiği görölmektedir. Yapılan çalışmalar duygu düzenlemenin temelinde kendiliğinden gelişen ve daha örtük bir süreç olduğunu göstermektedir (ör: Goldin ve ark., 2008; Ehring ve ark., 2010)

Duygu düzenlemenin tanımına benzer olarak nasıl geliştiğine dair pek çok görüş vardır. Bu konu ile ilgili yapılmış boylamsal çalışmalar duygu düzenlemenin doğuştan gelen bir yeti olmadığını ve yaşam boyu gelişen bir süreç olduğunu göstermektedir (Garber ve Dodge, 1991; Mikulincer, Shaver ve Pereg, 2003; Fraley, Garner ve Shaver 2000). Bundan dolayı çocuğun bakım veren kişiler ile kurduğu erken dönem ilişkiler duygu düzenleme gelişimini şekillendirir (Calkins ve Hill, 2007). Zeman ve arkadaşları (2006) duygu düzenleme becerisinin kişinin erken çocukluk döneminde yaşadığı çevre ve daha önceki deneyimler ile ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Campos ve arkadaşları (1989) duygu düzenlemenin genel olarak model alınarak geliştiğini, bir başka deyişle diğer insanların duygularını başarılı bir şekilde düzenlediğini gördüklerinde duygu düzenlemenin mümkün olduğunun öğrenildiğini belirtmişlerdir. Campos ve arkadaşlarının çocuğun yaşadığı çevrede yaptığı gözlemler, duyguların sosyalleşmesine ilişkin belirli ebeveyn tutumları, davranışları ve ailenin duygusal iklimi, ebeveynlik tarzında, ailedeki ifade biçiminde, evlilik ilişkisinin duygusal niteliğinin çocuklara nasıl yansıtıldığı, çocukların duygu düzenleme becerilerini önemli ölçüde etkilediğini ifade etmişlerdir. Yine bu tanıma benzer bir şekilde Denham ve arkadaşları (1997) çocukların hangi duyguların kabul edilebilir ve ifade edilebilir olduğunu ve bu duyguları nasıl

yöneteceklerini ebeveynlerini model olarak öğrendiklerini belirtmişlerdir. Dickstein ve Leibenluft (2006) ise bebeğin ilk dönemlerde bakım veren ile olan ilişkisinin hayatının geri kalan kısmında nasıl bir duygu düzenleme süreci kullanacağını belirlemesi açısından önemli olduğunu belirtmişlerdir. Yazarlara göre bu süreç bebeğin uyumsal (adaptif) veya uyumlu olmayan (maladaptif) duygu düzenleme stratejilerinin gelişimi açısından önemlidir.

Morris ve arkadaşları (2007) duygu düzenleme becerisinin çocukluk döneminde ve erken ergenlik dönemlerinde geliştiğini ve bu sürecin bireyin daha karmaşık ve yapıcı duygu düzenleme stillerinin kullanma yetisini arttıracaklarını belirtmişlerdir. Buna ek olarak duygu düzenleme becerisinin gelişiminin bu dönemler ile bitmediğini, biyolojik ve ani – hızlı sosyal değişimlerin bu sürecin gelişimine ve değişimine katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu konu ile ilgili Romeo ve arkadaşları (2014) stres reaksiyon ile ilgili olan Hipotalamus-Hipofiz-Adrenal eksenini ve diğer nörobiyolojik sistemlerdeki ani ve yoğun değişimin, özellikle erken ergenlik ve çocukluk dönemindeki bireylerin, negatif duygulara verilen tepkilerinde değişime neden olabileceğini belirtmektedir.

Gross (1998), süreç modelinde duygu düzenleme süreçlerini durum seçimi, durum değişimi, dikkat dağılımı, bilişsel değişim ve tepki düzenlemesi olmak üzere beş alana ayrılmaktadır. Yazar süreç modeli ile duygu düzenleme süreçlerini beş bölüme ayırmıştır ancak bu bölümlerin çeşitli ortak yanları da bulunmaktadır. Bu süreçlerde ilk dördü öncül odaklı olarak isimlendirilirler ve duygunun henüz ortaya çıktığı anda işleyen süreçlerdir. Sonuç odaklı duygu düzenleme ise duygu ortaya çıktıktan sonra oluşan belirtileri düzenlemeyi amaçlamaktadır. Şekil 1’de Gross’un duygu düzenleme süreçleri görülmektedir.



Şekil 1. Duygu Düzenleme Süreçleri (Gross, 1998)

Durum Seçimi: Belirli durumlar arasında seçim yapmak olarak tanımlanır. Bu stratejide kişi kendisini istediği bir durum içine konumlandırır. Diğer bir deyişle; kişinin herhangi bir duyguyu ortaya çıkarabilecek bir duruma girme ya da girmemeyi seçmesi olarak tanımlanabilir. Bu konumlandırmada kişinin daha önceki deneyimleri, belirli bir duruma karşı olan atıfları ve o durum ile ilgili beklentileri önemli belirleyicilerdir. Bu durum ile ilgili örnek verilecek olursa kaçınan kişilik özellikleri olan kişinin belirli sosyal ortamlara karşı kaçınma yaşaması kişiyi ilk etapta rahatlatırken uzun süreli olarak sosyal izolasyona neden olabilir. (Gross, 1998)

Durum Değişimi: Bir kez bir durum seçildiğinde, duygusal etkiyi değiştirmek için duruma ilişkin değişikliğin durumun kendisi gibi işlev görmesidir (Gross,1998b). Durum seçimi ile durum değiştirme süreçleri benzer gibi görünse de durum değiştirme yeni bir durum arama çabası ile ilgilidir. Bu değişim, bilişsel değişiklikten çok fiziksel çevre ile ilgili olan değişikliklerdir (Gross, 1998:283).

Dikkat Yayılması: belirli bir durum karşısında verilecek olan duygusal yanıtın düzenlenmesi için dikkatin yönlendirilmesi olarak tanımlanır. belli bir durumda duygusal yanıtı düzenlemek amacıyla dikkatin yönlendirilmesidir. Bu strateji genellikle durumun değiştirilmesinin imkanının olmadığı zamanlarda kullanılmaktadır. Var olan çevrenin değişmesi mümkün olmadığı durumlarda duyguları düzenlemesine imkan vermekte ve bununla birlikte olayları ve/veya duyguları etkileyecek biçimde dikkati yönlendirmeyi içermektedir

Bilişsel Değişme: kişinin durumu yeniden değerlendirerek durumun duygusal önemini ve/veya yönünü değiştirmesini içerir. Bu strateji sıklıkla duygusal yanıtın azaltılması amacıyla kullanılır. Buna ek olarak duygusal yanıtta artış veya duygunun değişimi görülebilir. Bilişsel değişme bireyin durumu nasıl değerlendirdiğini, durum hakkında nasıl düşündüğünü ve durumun gerektirdiklerini nasıl yönetebileceğini içermektedir (Gross, 1998).

Tepki Düzenlemesi: ise duygu ortaya çıktıktan sonra, duygunun dışı vurumunu azaltmak için tepki eğilimlerini etkileme ve değiştirme çabasıdır. Tepkinin ayarlanması, duygunun oluşma sürecinde tepkiler vermeye başladıktan sonra oluşur. Tepki düzenleme süreci, fizyolojik, davranışsal ve tecrübeye dayanan tepki vermeyi mümkün olduğu kadar doğrudan etkilemeyi içerir (Gross,1998b:283).

1.1.1. Duygu Düzenleme Stratejileri:

Yapılan çalışmalarda farklı teorik modeller çeşitli uyumlu ve uyumsuz duygu düzenleme stratejileri ortaya koymaktadırlar (Billings ve Moos, 1981; Carver, Scheier, ve Weintraub, 1989; Lazarus ve Folkman, 1986, Gross ve Thompson, 2007). Bu modellerden stres ile başa çıkma teorileri ve erken dönem bilişsel davranışçı yaklaşımlar uyumlu duygu düzenleme stratejileri olarak problem çözme ve yeniden değerlendirmeyi belirlemiştirler (Beck ve ark., 1976; Cooper, Russell, Skinner, Frone ve Mudar, 1992; D'Zurilla, 1990; Marlatt, Baer, Donovan ve Kivlahan, 1988). Gross (1998) duygu düzenleme konusu ile ilgili modelinde yeniden değerlendirmeyi (reappraisal) duyguyu başlatan uyarıcıya karşı verilen pozitif duygusal ve fiziksel tepkilerin oluşmasına olanak sağlayan bir strateji olarak tanımlamaktadır. Yazar yeniden değerlendirmeyi stresli durumlarda gerilimi azaltmanın bir yolu olarak pozitif yorum veya bakış açısı ile var olan duygunun düzenlemesi olarak tanımlamaktadır (Beck ve arkadaşları, 1976). Uyumsuz yeniden değerlendirme süreçlerinin depresyon ve anksiyete gibi ruh sağlığı sorunlarının temeli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu nedenle depresyon ve anksiyete için kullanılan bilişsel davranışçı terapiler yeniden değerlendirme tekniklerinin öğretilmesine odaklanmaktadır (Aldao, Hoeksema ve Schweizer, 2010).

Uyumlu duygu düzenleme stratejilerinden bir diğeri olan problem çözme

stratejileri ise stresli durumları veya sonuçlarını kapsayan durumları bilinçli olarak değiştirme süreci olarak tanımlanmıştır. Problem çözme sıklıkla oryantasyon veya problemin çözümünü yönetmede kullanılan özel eylemler olarak değerlendirilir. Problem çözme tepkileri direkt olarak duyguları düzenleme sürecine katılmasa da çeşitli stres yaratan etmenleri değiştirme veya elemine etme noktasında devreye girmektedirler (Aldao, Hoeksema ve Schweizer, 2010). Yapılan çalışmalarda düşük problem çözme yetisinin depresyon (D'Zurilla, Chang, Nottingham ve Faccinni, 1998), anksiyete (Chang, Downey, ve Salata, 2004), madde kullanımı (Cooper ve ark., 1992) ve yeme bozuklukları (Troop, Holbrey, Trowler ve Treasure, 1994) ile ilişkili olduğu görölmektedir.

Gross (1998) duygu düzenleme stratejileri olarak 'öncül odaklı' ve 'tepki odaklı' iki duygu düzenleme stratejisi öne sürmektedir. Öncül odaklı stratejiler duygu yaşanmadan önce kişinin olay ya da durum karşısında önceden kazandığı deneyimler ile birlikte nasıl tepki vereceğini ayarlayan stratejiler ve tepki odaklı stratejiler ise duygusal tepki oluştuktan sonra gelişen stratejiler olarak belirlenmiştir.

'Bastırma' ve 'kaçınma mekanizmaları' ise belirli stres verici durumlar karşısında verilen uyumlu olmayan tepkiler olarak değerlendirilmektedir(Koole,2009). Aldao ve arkadaşları (2010) yapmış oldukları çalışmada duygu düzenleme stratejileri ile psikopatoloji arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda uyumsuz stratejiler olan kaçınma ve bastırmanın uyumlu stratejilere göre (yeniden değerlendirme ve problem çözme) psikopatoloji ile daha ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca yazarlar uyumsuz duygu düzenleme stratejilerinin uyumlu duygu düzenleme stratejileri olmadığında daha zararlı olabileceğini ifade etmişlerdir. Yeniden değerlendirme, kabullenme ve problem çözme gibi teknikler istenmeyen duyguların yönetimi açısından faydalı teknikler iken, duygunun bastırılması ve sürdürme ise, daha az etkilidir. Çünkü duygunun bastırılması olumsuz duyguların hissedilmesine devam etmeyi ve kişinin yeni olayları algılama kapasitesini azaltmayı gerektirir (Joormann ve Gotlib, 2010).

1.1.2. Duygu Düzenleme Güçlükleri:

Duygu düzenleme ile ilgili problemlerin DSM-4'teki psikopatolojinin %70'inden daha fazlasını açıkladığı düşünülmektedir(Glenn ve Klonsky, 2009). Duygudurum ve kaygı bozuklukları tanılarında en belirgin özelliklerden biridir (Werner ve Gross, 2010). Literatür incelendiğinde bu konu ile ilgili yine pek çok tanımlamaya rastlanmaktadır.

Linehan'a göre (1993), duygu düzenleme g l g  duygusal tepkileri düzenlemedeki yetersizliğin, duygusal uyarana yüksek bir duyarlılığın ve genellikle güçlü ve uzun süreli tepkilerin bir toplamıdır. Gross (2013), duygu düzenleme g l g n  kişinin deneyimlediği ve yanıt verdiği duygusal duruma karşı oluşan uyumsuz yollar olarak tanımlar. Gratz ve Reomer (2004) duygu düzenleme güçlüklerini duygusal durumlara karşı verilen çok boyutlu bir yapı olarak tanımlamışlardır. Bu boyutlar:

- Duyguların farkında olma, anlaşılması ve kabulünden yoksun olma,
- Duygusal ifadelerin devamlılığı ve yoğunluğunu düzenlemede kullanılan uyumlu stratejilerin sınırlı olması,
- Arzulanan hedef için bile olsa duygusal stresi yaŐantılamada isteksizlik,
- Halihazırdaki duygusal stres karşısında davranışları kontrol etmede yeterli kapasitenin olmaması olarak tanımlanmaktadır.

Gross ve Munoz' göre (1995) duygu düzenleme güçlükleri kişinin iŐlevselliđini bozar, ve diğer insanlar ile olan iliŐkilerini olumsuz yönde etkiler. Dolayısıyla bu durum kişinin hem yaşam kalitesinin düŐmesine neden olur hem de çeşitli ruh sağlığı sorunlarını beraberinde getirir. Çocuğun yaşadığı evde var olan Şiddet ve kaos, geliŐmekte olan duygu düzenleme sürecini olumsuz yönde etkiler (Morris ve ark., 2007).

1.2. Saldırđanlık:

Literatürde saldırganlık kavramı ile ilgili bir çok çalışma olmasına rağmen bu davranışın tanımını yapmak oldukça güçtür. Deftula ve Cohen (2004) saldırganlığı öteki bireye zarar vermeyi amaçlayan bir davranış örüntüsü olarak tanımlamıştır. Yine bu tanıma benzer bir şekilde Boxer ve Tisak (2005) ise saldırganlığı bir başka canlı veya objeye yönelik zarar verici davranış olarak tanımlamışlardır. Ertan ve Ardalı (1996), saldırganlığı, hakimiyet sağlamak, yenmek, yönetmek amacıyla yapılan güçlü, etkili bir hareket; yıkıcı ve yok edici bir davranış olarak tanımlamaktadırlar. Buss (1961) ise saldırganlığı üç kategoride sınıflandırmıştır. Bu kategoriler:

- a) Aktif veya pasif saldırganlık,
- b) Fiziksel veya sözel saldırganlık,
- c) Direkt veya dolaylı saldırganlık.

Aktif saldırganlık, amaca yönelik bir davranış olup, bu davranış biçiminde saldırganının kurbanına acı çektirme ve canını yakma amacı esastır. Pasif saldırganlık, aktif saldırganlığın tam tersi olup karşıdaki kişiye aktif bir şekilde zarar vermek yerine onun amacını gerçekleştirmesine engel olmak şekline tanımlanabilir. Buss'ın sınıflandırmasına zarar vermek amacıyla kurulan fiziksel temas fiziksel saldırganlık örneği sayılırken, sözlü iletişim ile psikolojik olarak kişiyi incitmek ve ona zarar vermek ise, sözel saldırganlıktır. Direkt saldırganlık, karşıdaki kişiyi kışkırtmaya ya da öfkelenmeye neden olabilecek zararlı uyarıların doğrudan yönlendirilmesi ile oluşan saldırganlık iken, dolaylı saldırganlıkta ise çeşitli indirekt yollarla karşıdakine zarar verici uyarıların gönderilmesi söz konusudur (Walker ve Richardson, 1998).

Anderson ve Bushman'a (2002) göre insan saldırganlığı, bir başka kişiye karşı yönelen ve zarar verme niyeti içeren insan davranışı olarak tanımlanır. Bu tanıma ek olarak yazarlara göre saldırgan kişinin, bu davranışının karşısındaki kişiye zarar verdiğine ve hedefin belirli bir davranıştan kaçınacağına inanması gerekmektedir. Tüm şiddet olguları bir saldırganlık olarak tanımlanabilir ancak tüm saldırganlık türleri şiddet içermeyebilir (Anderson ve Bushman, 2002). Düşmanca saldırganlık, dürtüsel, düşünce içermeyen (örneğin planlanmamış) ve bir provakasyon algısına karşı verilen

reaksiyondur. Bu durum dürtüsel ya da reaktif saldırganlık olarak tanımlanır. Araçsal saldırganlık ise kurbanı zarar vermeden ziyade bazı hedefleri elde etmek için önceden tasarlanmış saldırganlık türüdür. Bu durum reaktif olmaktan ziyade proaktiftir (Berkowitz, 1993).

Yıldırım (2008) saldırganlığı bir canlı veya nesneye yönelik sergilenen rahatsız edici davranış örüntüsü olarak tanımlamaktadır. Yazara göre saldırganlık her durumda gözlemlenemeyebilir ve insanın doğası gereği bir kişiye ya da nesneye karşı öfke nefret gibi olumsuz duygular geliştirmesine rağmen bu duygular her zaman saldırganlığa dönüşmeyebilir. Gülay (2008) ise saldırgan ve yıkıcı davranışların okul öncesi dönemde başlayabileceğini ve kişinin hayatı boyunca bu sorun ile yaşayabileceğini ifade etmektedir. Gülay, ebeveynlerin çocuğun gösterdiği saldırgan davranışların sebebini gözlemlemesi gerektiğini ve bu duruma karşı çeşitli önlemler almaları gerektiğini ifade etmektedir.

Kağıtçıbaşı'na göre (1999) insanlar saldırgan davranışları dışı vuramadıklarında saldırganlığa neden olan enerji birikir ve bunun sonucunda bir çıkış yolu arar. Saldırganlık eğilimi bir davranışa yansımadağı zaman, saldırgan enerji birikmekte ve kendine bir çıkış yolu aramaktadır. Yazara göre saldırganlık eğilimi, bir şekilde davranışa yansımazsa psikolojik sorunlar olarak kendini gösterir. Bir başka deyişle saldırganlığın davranışa yansımaları kişide oluşan saldırgan enerji düzeyini azaltmaktadır.

1.2.2. Saldırganlık Teorileri:

1.2.2.1. Psikanalitik Kuram:

Psikanalizin bu konudaki en önemli katkısı saldırganlığı insanın psikik yapısının dürtüsel bir parçası olarak görmesidir. Psikoanalitik kuram; saldırganlığın kabul edilebilir ve kaçınılmaz olduğunu ifade eden ilk bilim dalıdır. Diğer teorisyenler saldırganlığı bir sapma olarak görüp onla mücadele yolu ararken, Sigmund Freud saldırgan davranışları insanoğlunun psikoseksüel yapısının bir parçası olarak açıklamıştır (Akbar 1993: 119).

Freud'a göre hayata tutunmak, yaratmak ve yaşamak için saldırganlığa ihtiyacımız vardır. Saldırganlığı bağımsız bir dürtü olarak tanımlamadığı dönemde bile cinsel ve benliği koruyucu dürtüler için temel bir kaynak olduğunu belirtmiştir. Teorilerinin erken döneminde bile saldırganlığın yapısal yönü için temel atmıştır. Saldırganlık, psişik gelişim ve bütünleşme için, bağımsızlık ve otonomi için, fiziksel hareket ve savunucu eylem için önemli bir güçtür (Freud, A. 1949).

Freud, "Cinsellik Üzerine 3 Deneme" isimli makalesinde saldırganlık içgüdüsünü koyduğu yerdeki memnuniyetsizliğinden söz etmiştir ve 1909 yılında cinsellik ve benliği koruyucu içgüdülerin her ikisinin de saldırganlık üzerinde etkin rol oynadığını ifade etmiştir. İçgüdülerin agresif bileşenlerini dış dünya ile ilişkili egemenlik elde istemi ile ilişkili olarak görülmüştür. Sonraki çalışmalarındaki klinik gözlemleri semptomları açıklamada saldırgan dürtülere daha çok önem vermesine neden olmuştur. 1909 yılındaki babası ile ödipal çatışmanın getirdiği fobik semptomları açıkladığı Hans Vakasında görülmektedir. 1915'te yayınlanan içgüdüler ve değişimleri isimli çalışmada ise saldırganlığın libidinal bir dürtü olmayacağı, benliği koruyucu içgüdü temelli olduğunu ifade etmiştir. 1915 te Freud saldırganlığı benliği koruyucu içgüdüler içinde sınıflandırmış ve özellikle "ben-olmayan" a karşı duyulan öfke ve düşmanlık olarak tanımlamıştı. Koruyucu dürtülerin sınırlarını ihlal eden her yabancı psişik dengeye bir tehdit olarak algılanır. Benlik koruyucu dürtülerin hizmetinde olan saldırganlık görüşü, benliğin ve kimliğin iç ve dış tehditler altında olduğunda görülen saldırganlığın temelini oluşturmuştur (Munsaka, T., 2014).

Freud (aktaran Baron ve Richardson 2004) "Haz İlkesinin Ötesinde" isimli yayınında içgüdülerini tekrar sınıflamış, cinsel ve benliği toplayıcı içgüdülerini yaşam içgüdüsü (eros) altında toplamış ve saldırganlığın artık benliği koruyucu içgüdüler temelli olmadığını, aksine zıt kutupta yer aldığını belirtmiştir. Bu süreçte psikanalitik literatüre "ölüm içgüdüsü" adında yeni bir kavram eklenmiş ve birleşme ile yok etme kavramları kuramda önemli bir hale gelmiştir. Freud, bu yeni kavram olan ölüm içgüdüsü ile insan psikopatolojisinde saldırganlığın yeri yeniden tanımlanmıştır. Bu yeni metapsikolojik anlayış saldırgan ve yıkıcı davranışların değişimleri ve temellerine yenilik getirmiştir. Bu bölümde ölüm içgüdüsünün amacının organizmayı yaşamdan

önceki durum olan inorganik nesneye dönüştürmeye hazırlık olarak tanımlamıştır. Bu süreçte Freud daha önceki dönemlerdeki görüşü olan “sadizm, mazoşizmin öncüsüdür” fikrinde değişime gitmiştir. 1920’deki çalışmasında Freud yıkıcılık ile ilgili görüşünü biyoloji bilimindeki “her yaşayan canlının ölmek gibi inorganik maddeye dönüşme eğilim vardır” görüşü ile desteklemiştir. Ölüm içgüdüğü yani thanatosa göre bütün yaşayan canlılar cansız varlıklardan hayat bulur ve ölüme doğru bir eğilimleri vardır. Psikoanalitik kuramda artık organizmanın sadece hazları doyumak için oluşturduğu enerjiden farklı bir enerjiye dikkat çekmiştir.

Freud, 1923’te (aktaran Richard ve ark., 2005) “Ego ve İd” isimli makalesinin yayınlanmasından sonra yeniden tanımladığı saldırganlık kavramına giriş yapmış ve süperego süreçleri ışığında obsesif-kompulsif bozukluk ve melankoliyi açıklamada saldırganlık kavramını kullanmıştır. Süper ego çocuğun saldırgan dürtülerinin bir parçasıdır. Çocuk ebeveynlerden birine karşı sevgi besler ancak bunu direkt olarak yaşayamaz ve böylece dürtüsel istekleri engellenmiş olur. İçselleştirilmiş ebeveynler süperego ya dönüşür ancak süperego nun gelişimi sadece ebeveynlerin içselleştirilmesi ile değil, çocuğun onlara karşı olan saldırganlığı da bir etkidir.

Freud (aktaran Harding, 2006) “Uygurlık ve Hoşnutsuzlukları” isimli çalışmasında bireyin saldırgan ve düşmanca dürtülerine odaklanmıştır. Bir sosyal sistemin üyesi olabilmek için bireysel mücadelelerinin ifadesinden kaçınmalıdır. Bu kısıtlamalar diğer insanlar ile işbirliğinden elde ettiği güvenlik için ödediği kazancın bedelidir. Yazarın anlatmak istediği odipal çatışmadan kaynaklanan babaya karşı olan yıkıcı dürtüler onun ensestiyöz anlamından dolayı bastırılmaz. Aile üyesi olan kadına olan cinsel arzu bir güdü sağlar ancak yıkıcı bir arzu olan babaya karşı olan düşmanlık içselleştirilmiş ebeveyn imgesi olan süperego tarafından bastırılır. Bu bastırma sosyal düzenin zorunlu olduğu sosyal kurumlarca desteklenir.

Winnicott (1950)’a göre saldırganlık kasıt ya da altta yatan fantazi olarak tanımlanır. “Psikolojide hırsızlığa uğramak çalmak kadar eşit derecede saldırgan bir tutumdur. Zayıf

olmak, zayıfa karşı güç kullanan kadar saldırganca. İntihar ve cinayet esasen aynı şeylerdir. Mülk sahibi olma açgözlülükle kazanma kadar saldırgan bir durumdur”.

Fromm (1973) ölüm içgüdü kavramını güncel etolojik bulgular ve psikoloji araştırmaları ışığında tekrar tanımlamıştır. Freud’a göre her ne kadar dışavurumu eros ile karışsa da saldırganlığın kökenini ölüm içgüdü olarak görmüştür. Ancak Fromm, saldırganlığın iki bağımsız kaynağı olduğunu ve sadece birini içgüdüsel olduğunu ifade etmiştir. İçgüdüsel saldırganlık yararlı ve koruyucu görevi vardır ancak dürtüsel olmayan saldırganlığın kökeni insanın kişiliği ile alakalıdır, zararlı ve yıkıcıdır. Fromm’a göre içgüdüsel saldırganlık kişiyi yaşamının devamına, özgürlüğüne ve diğer temel değerlerine karşı oluşan tehditlerden korur. Bu saldırganlıkta asıl hedef varolan tehdidin üstesinden gelmektir ve tehdit ortadan kalktığında bu aktivite biter. Bu nedenle yararlı-içgüdüsel saldırganlık proaktiftir. Bir uyarıcı ile harekete geçer ve içsel gerilim ile yönetilmez.

Storr’a göre (aktaran Harding, 2006) saldırganlık toplumun temel elementidir. Yemek ve cinsellik gibi temel ihtiyaçlar için olan mücadeleyi teşvik eder, barışı sigortalar ve hiyerarşik statüyü düzenler. İçgüdüsel olduğundan dolayı çekişme ve mücadelenin görülmediği bir toplum olamaz. Dahası saldırganlık her zaman olumsuz değildir. Çocukluk döneminde ebeveynlerden ayrışma ve bağımsızlık için önemlidir. Otto Kernberg’e (1985) göre duygular dürtülerin altyapısıdır. Nefret, saldırganlık dürtüsünün çevresinde kümelenildiği birincil duygu olan öfkeden türer. Klinik olarak, saldırgan duyguların yoğunluğu kabaca psikolojik işlevleriyle bağlantılıdır: özerkliği kanıtlamak, arzu edilen doyum derecesini engelleyen durumu ortadan kaldırmak ya da derin acı veya hüsrana yaşatan kaynağı yok etmek. Ancak saldırganlığın psikopatolojisi, öfke nöbetlerinin yoğunluğu ya da sıklığı ile alakalı değildir. Bir dürtü olarak saldırganlığı oluşturan duyguların en şiddetlisi ve baskını, karmaşık ya da iyi işlenmiş bir duygulanım olarak nefrettir.

Klein (1957) ölüm içgüdü tarafından yok edilme tehdidinin kaygının en ilkel hali olduğunu ileri sürer. Oral evrede açlık gibi içgüdüsel gereksinimler tarafından içeriden doğru durmaksızın saldırıya uğrayan ve bu içgüdüsel uyarılar karşısında

yoğun bir çaresizlik hissedene bebek, kendini doğuştan kötü, saldırgan ve zalim nesnelere dolu olarak yaşantılar. Klein'e göre ölüm içgüdüsünün türeviden olan bu agresyonla baş edebilmek için bir bölümünü dış dünyaya, anneye ve annesinin memesine yansıtmak zorunda kalır. Yazar, bu yansıtmayla beraber, bebek, dış dünyayı (annesini ve memesini) iyi ve kötü nesnelere halinde bölünmüş olarak algılayacaktır. Kısaca Melanie Klein, çocuk gelişiminin başladığı andan itibaren ölüm dürtüsünün, belli oranda dışlanarak nesnelere çevrildiğini, bunun da sadizmi doğurduğunu iddia etmiştir.

1.2.2.2. Engellenme-Saldırganlık Teorisi

Dollard ve arkadaşları (aktaran Baron ve Richardson 2004) saldırganlığı; bireyin istediği hedefe ulaşma sürecinde engellenmesi ile ortaya çıkan bir durum olarak tanımlamışlardır. Bu teoride engellenmenin her zaman bir çeşit saldırganlıkla sonuçlanacağını öne sürmektedirler. Bu kurama göre engellenme, hedefe doğru olan davranış sürecindeki bozulma sonucunda bireyin isteğini elde edememesi olarak tanımlanmaktadır. Berkowitz (1993) engellenme –saldırganlık kuramını yeniden ele almıştır. Berkowitz'e göre engellenme çeşitli koşullar da negatif duygular üretir ve bu duygular sonucunda var olan engellenme saldırganlığa sebep olur. Ayrıca bu negatif duyguların saldırganlığı doğurması için en önemli etkenlerden birinin o andaki çevresel saldırganlık ipuçları olduğunu belirtmiştir.

1.2.2.3. Sosyal Öğrenme Teorisi

Bandura'nın (aktaran Berkowitz, 1993) kuramına göre kişi yaşamının ilk yıllarda diğer pek çok davranış gibi saldırganlığı da model alarak öğrenir. Bir başka deyişle saldırganlık deneyimlenir ve olumlu pekiştirici ve ödül ile devam eden sosyal bir davranış örüntüsüdür. Çocuklar ilk dönemlerinde yetişkinleri izlerler, onları öfkelerini sergilerken veya kontrol ederken gözlemlerler. Bu süreç sonunda öfkelerini kontrol etmeyi ya da çeşitli yollar ile ifade etmeyi öğrenirler.

Bandura'nın kuramına göre saldırgan davranışların öğrenilmesinde taklit ve model alma önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal öğrenme kuramına göre model alınan kişinin yaptıklarını ve bu davranış sonucunda gözlemleyen birey saldırganlığı öğrenebilir. Öte yandan kişinin geçmiş yaşamında göstermiş olduğu durumdaki sosyal-kognitif ve

çevresel faktörler dizisi ile yakından ilişkilidir (Hogo ve Vaughan 2006).

1.2.2.4. Etiyolojik Kuram:

Lorenz, (1963) saldırganlık teorisini hayvan güdülenmesinin enerji modeline göre yorumlamıştır. Lorenz'e göre içgüdüsel davranışların hem hayvanlarda hem de insanlarda genel olarak içsel davranışlar belirler. Bilinmeyen bir uyarılma veya madde organizmanın sinir sistemi içindeki içgüdüsel merkezleri uyarır ve organizmayı çevresel uyarıcılara yanıt vermeye yönlendirir. Fakat Lorenz'e göre buradaki önemli nokta, bu durumsal tepkilerin refleks davranışının dışında oluşmasıdır. Organizma dışarıdan gelen bir etkiden kaynaklı uyarılmaz. Durumsal uyaran sinir sistemi mekanizmasını kilitler ve bu yüzden içsel olarak dışarı iterek içgüdüsel hareket ediyoruz. Eğer organizmada uygun zamanda uyaran salınmazsa uygunsuz hareket edebilir. Hemen durumun arkasından davranmayabilir. Bastırıldığı için içgüdüsel davranış söner. Çiftleşme ve kur yapması önlenen erkek güvercinler doldurulmuş güvercine ya da kafesin köşesine mırıldanmaya başlamıştır. Lorenz, belirli içgüdüsel merkezde aşırı biriken bu enerji nedeniyle buna 'vakum aktivitesi' demiştir.

Özetlenecek olursa Lorenz'e göre saldırganlık bir başka kişiye zarar verme amacıyla yapılan yıkıcı bir davranış örüntüsüdür. Saldırganlık genellikle kin, öfke gibi duygular eşlik etmesine rağmen bu duygular olmadan da görülebilen bir davranıştır.

1.3. Saldırganlık ve Duygu Düzenleme

Yoğun duygu düzenleme (overregulating) ya da duyguların farkına varmadaki yoksunluk bir dizi mekanizma aracılığıyla saldırganlığın artmasına neden olmaktadır (Robertson, Daffern ve Bucks, 2012). Yazarlar bu mekanizmayı 5 aşama ile açıklamaktadır. İlk olarak zor duyguları bastırma negatif duygulanımı artırır. Bu durum çelişkili bir biçimde içsel durumu daha rahatsız edici bir hale getirir. İkincisi duygulardan kaçınmak kişinin yüzeysel süreçler ile ilişkili olmasına neden olur. Bu durum uzun dönem hedeflerine odaklanmak yerine anlık hedeflere yönelimi sağlar.

Böylece saldırganlığa karşı engelleme düzeyi düşer. Üçüncüsü kaçınmanın ve bastırmanın kullanımı bilişsel kaynakları tüketir ve bu nedenle karar alma süreci sekteye uğrar. Dördüncüsü duyguların bastırılması, bireyin algıladığı kişiler arası ilişkilerin kalitesinde düşmeye neden olur, sosyal dışlanma saldırganlığın artması olasılığını doğurur. Beşincisi duygusal bastırma fiziksel uyarılmayı artırır, bu da baskın hareket eğilimini arttırabilir ve özellikle saldırganlık ile ilişkili belirgin ipuçları var ise saldırganlığa neden olabilir. Son olarak yazarlar zor bir duygudan kaçınmak için kullanılan kaçınma hali zor bir durumun çözümünü engelleyebilir, bu durum kişinin o andaki içsel durumundaki etkiyi arttırabilir ve dolayısıyla saldırgan davranışa dönüşebildiğini ifade etmişlerdir.

Uyumsuz duygu düzenlemenin (duygu düzenlemede güçlüklerin) saldırgan davranışlar ile ilişkili olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Cohn ve arkadaşlarının (2010) yapmış oldukları çalışmada erkeklerin kısıtlayıcı duygusal ifadeleri ile saldırganlık arasında duygu düzenleme güçlüklerinin aracılık rolü olduğunu belirtmişlerdir. Bir başka çalışmada, Tager ve arkadaşları, (2010) duygularını düzenlemede sorun yaşayan bireylerin aile içi şiddete daha eğilimli oldukları sonucuna varmışlardır. Maldonado ve arkadaşları (2015) yakın ilişkilerinde eşlerine şiddet uygulayan kişiler ile yaptıkları çalışmada sonucunda, duygu düzenleme stratejilerinin bu kişilerin tedavisinde uygulanabilecek bir yöntem olduğunu ifade etmişlerdir.

Şiddet gösteren ebeveynler, çocuğun benlik düzenlemesinde yeterli kapasitesinin olmaması gibi etkenler saldırgan davranışlar üzerinde risk faktörü olarak görülmektedir (Olson, Lopez-Duran, Lunkenheimer, Chang ve Sameroff, 2011). Bu etkenlerin yanısıra duygu düzenleme gibi duygusal süreçlerin saldırganlık için proksimal risk faktörü olduğu düşünülmektedir. Distal (uzak) risk faktörlerinin (sosyo-ekonomik düzey, biyolojik yatkınlık gibi) aksine proksimal (yakın) faktörlerin saldırgan davranışı açıklamada daha merkezde olduğu düşünülmektedir. Sosyo ekonomik durum gibi faktörlerin saldırgan davranışı doğrudan değil dolaylı etkilediği ve bundan dolayı proksimal faktörlerin doğrudan etkileri olduğu belirtilmiştir (Röll, Koglin ve Petermann, 2012). Long ve Arkadaşları (2014) antisosyal kişilik bozukluğunda görülen proaktif saldırganlık ile psikopati arasında duygu düzenleme güçlüklerinin aracı etkisi

olmadığını, dahası duygu düzenlemenin reaktif saldırganlık ile ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Çocuklarda yapılan çalışmalarda da tıpkı yetişkinlerde olduğu gibi duygu düzenlemenin bir dizi ruh sağlığı probleminin öncülü olduğunu gösteren çalışmalar vardır (Cicchetti, Ackerman ve Izard, 1995). Brody ve arkadaşları (aktaran Röhl, Koglin ve Petermann, 2012) çocukların anaokulu gibi erken dönemlerindeki yüksek düzeyde saldırgan davranışları ileride doğacak ağır problemler için bir işaret olduğunu ifade etmişlerdir. Eisenberg ve arkadaşları, (2009) duygularını düzenlemede zorluk yaşayan çocuklar ve sıklıkla negatif duygular (öfke/engellenme gibi) yaşayan çocukların diğer çocuklarla karşılaştırıldıklarında daha çok problemler gösterdikleri ifade etmişlerdir.

Özellikle yakın dönem çalışmalarda düşük seviyede duygu yönetimi gösteren çocukların saldırgan davranışlar sergileme oranının yüksek olduğu görülmektedir (Engle ve McElwain, 2011). Runions ve Keating (2010) çocuklardaki düşük seviyedeki duygu düzenleme kapasitesinin saldırgan davranışlar sergilemesinde önemli bir rol oynadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca yüksek düzeyde olumsuz duygulanım ve duygu düzenleme güçlüklerinin dışsal (external) problemler ile (saldırganlık ve hiperaktivite gibi) ilişkili olduğu görülmüştür (Eisenberg ve Fabes, 1995; Crick ve ark. 1999). Yine bu sonuca benzer olarak Rydell ve arkadaşları (2003) yaşları 5-8 yaş arası değişen 151 çocuk ile yaptıkları çalışmada, yüksek düzeyde öfke duygusu yaşayan ve düşük düzeyde duygu düzenleme kapasitesine sahip olan çocukların dışsal problemler geliştirdiğini belirtmişlerdir. Buna ek olarak yazarlar yüksek düzeyde korku duygulanımı yaşantılayan ve düşük seviyede duygu düzenlemesine sahip olan çocuklarda ise içsel problemlerin ortaya çıkabileceğini ifade etmişlerdir.

Düşük seviyede negatif duygulanım ve yüksek seviyede duygu düzenleme becerisi ile akran popülaritesi, prososyal davranış ve diğer sosyal davranışların ilişkili olduğuna dair çalışmalar vardır (Fabes ve ark., 2008). Dahası ergenlik dönemindeki örneklemde yapılan bir çalışmada duygu düzenleme güçlüklerinin kişilerde saldırgan davranışın öncülü olduğu bulunmuştur (McLaughlin, Hatzenbuehler, Mennin ve Nolen-Hoeksema, 2011).

Eisenberg ve arkadaşları (2001) çocukluk çağında duygu düzenleme, açık ve ilişkisel saldırganlık arasındaki ilişkide cinsiyetin rolünün belirlenmesi için yaptıkları çalışmada duygu düzenleme ve ilişkisel saldırganlık arasındaki ilişkide cinsiyetin düzenleyici rolü olduğu görülmüştür. Duygu düzenlemede güçlük yaşayan kız çocukların daha sonraki dönemde gösterdikleri ilişkisel saldırganlığı yordadığı sonucuna varmışlardır. Ayrıca bu çalışmada cinsiyetin yanı sıra sosyal bileşenlerin de duygu düzenleme ve saldırganlık arasındaki ilişkide önemli bir faktör olduğu gözlenmektedir. Trentacosta ve Shaw (2009) ise erken çocukluk çağındaki duygu düzenleme güçlüğüne ve akran reddinin ergenlik döneminde antisosyal davranışların oluşmasında önemli bir etmen olduğunu belirtmişlerdir.

Robertson, Daffern ve Bucks (2012) yapmış oldukları çalışmalarında duygu düzenleme becerilerinin saldırgan davranışların engellenmesinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna varmışlardır. Holley ve arkadaşları (2015) ise yapmış oldukları araştırmada duygu düzenleme ve saldırgan davranışlar arasındaki ilişki incelemişlerdir. Bu çalışmanın sonucunda duygu düzenleme güçlükleri ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ifade etmişlerdir.

Conway (2005) ise saldırganlığı duygu düzenleme becerileri ve cinsiyet açısından incelemiştir. Çalışmanın sonucunda saldırganlığın cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık göstermediğini ancak saldırgan davranışın dışa yansımada cinsiyete göre farklılıklar olduğunu rapor etmiştir. Buna ek olarak duygu düzenleme stratejileri ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir.

1.4. Araştırmanın Amacı:

Sosyal bilimcilerin, ergenlik döneminde görülen dışa yönelim sorunlarının nedenleri ve tedavileri konusunda farklı görüşlere sahip oldukları bilinmektedir. Buna rağmen suç işleme, saldırganlık ve diğer davranım sorunları gibi konularda tartışmasız kabul edilen durum, ergenlerin ve genç yetişkinlerin diğer yaş gruplarından çok daha yüksek oranda yasaları ihlal ettikleri gerçeğidir (Kaplan ve Aksel, 2013). Günümüzde saldırgan davranışların tek bir nedene bağlı olmadığını ve bu davranışların arkasında

çeşitli nedenler olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır. Ergenlikte yaşanan kimlik sorunu, cinsel gelişim ile birlikte yaşanan hormonal değişimler, aileden ayrılarak akrana yakın olmayı istemek gibi çeşitli nedenlerle ergenlerin saldırgan davrandıkları belirtilmektedir. Bunlara ek olarak duygu düzenleme güçlüklerinin de saldırgan davranışları yordayan önemli bir faktör olabileceği düşünülmektedir.

Yapılan çalışmalara bakıldığında tanılar arası bir kavram olarak ele alınan duygu düzenleme güçlükleri ile psikopatoloji arasında kuvvetli bir ilişki olduğu görülmektedir (Keanan, 2000; Mennin ve ark. 2007). Ancak genel olarak duygu düzenleme güçlükleri ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Özellikle duygu düzenleme ve alt boyutları ile saldırganlık arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar çok kısıtlı olduğu görülmektedir. Yazarın bilgisine göre duygu düzenleme ve saldırganlık arasındaki ilişki yurtdışı kaynaklarda çalışılmış olsa da Türkiye’de bir örneklem ile böyle bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Bu durum göz önüne alındığında bu iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesinin alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Buna ek olarak Mersin ili çocuk suçluluğu oranı sıralamasında diğer şehirlere göre üst sıralarda yer almaktadır. Türkiye’de 2015 yılında toplumsal olaylara karışarak güvenlik birimlerine getirilen “suça sürüklenen çocuk” sayısında ilk sırada olan Diyarbakır’ı İstanbul ve ardından Mersin ilinin takip ettiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr).

Bu bileşenler göz önüne alınarak bu çalışmanın amacı Duygu düzenleme güçlükleri ile saldırganlık arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki hipotezlerin sınanması öngörülmektedir.

- 1- Duygu düzenleme güçlüklerinin belirli alt boyutları ile saldırganlık arasında ilişki vardır.
- 2- Duygu düzenleme güçlükleri ile saldırganlık arasında ilişki vardır.
- 3- Saldırganlık alt boyutları cinsiyete göre değişiklik gösterir.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama araçları ve tezin hazırlanma esnasında gerçekleştirilen işlem süreci yer almaktadır.

2.1. Evren ve Örneklem:

Araştırmanın evrenini Mersin İlindeki 9, 10, 11 ve 12. Sınıflarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır.

Çalışmanın evrenine bağlı olarak veriler 2016-2017 öğretim yılları arasında Mersin ilindeki iki lisede öğrenim gören ve yaşları 15-18 arasında değişen 216 öğrencilerden rastgele örnekleme yöntemi ile toplanmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları:

Çalışmada katılımcıların sosyo-demografik bilgilerinin öğrenilmesi için Kişisel Bilgi Formu, duygu düzenleme süreçlerinin belirlenmesi amacıyla Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği (DDGÖ) ve saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Buss ve Perry Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu:

Katılımcılardan yaş, cinsiyet, anne baba eğitim düzeyi ve kaçınıcı sınıf olduklarına dair bilgileri toplamak için çalışmacı tarafından hazırlanan ve 5 sorudan oluşan “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu Ek –A’da verilmiştir.

2.2.2. Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği (DDGÖ):

Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği, Gratz ve Roemer (2004) tarafından duygu düzenlemedeki güçlükleri ölçmek için geliştirilmiştir. Her madde 5’li likert tipi ölçekle değerlendirilmektedir. Duygu Düzenlemelerde Güçlükler Ölçeği toplam 36

madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; 1- Duygusal tepkileri kabul etmeme (Kabul etmeme) 11, 12, 21, 23, 25 ve 29 2- Hedefe yönelik davranışları sergilemede güçlükler (Hedefler) 13, 18, 20, 26, ve 33 3- Dürtü kontrol güçlükleri (Dürtü) 3, 14, 19, 24, 27 ve 32, 4- Duygusal farkındalıktan yoksunluk (Farkındalık) 2, 6, 8, 17 ve 34, 5- Duygu düzenleme stratejilerine sınırlı erişim (Strateji) 16, 22, 30, 35 ve 36, 6. Duygusal belirginlikten yoksunluk (Belirginlik) 1, 4, 5, 7 ve 9. maddelerden oluşmaktadır. Ölçeğin en önemli özelliği bu altı farklı boyuttaki duygu düzenleme güçlüklerinin yanı sıra duygu düzenlemede yaşanan temel güçlüğü de değerlendirmesidir. Neyman ve arkadaşları (2010) yapmış oldukları çalışmada ölçeğin ergenlik dönemindeki kişiler için kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu ifade etmişlerdir. Ölçeğin Türkçe psikometrik değerlendirmeleri Rugancı ve Gençöz (2010) tarafından yapılmış ve ölçeğin orijinal versiyonundaki 6 faktörlü yapı desteklenmiştir. Ölçeğin Türkçe formunda Cronbach alfa değeri .75 ile .90 arasında değişiklikler göstermiştir. Mevcut çalışmada Kabul etmeme alt boyutunun cronbach alfa katsayısı .76, Hedefler .76, Dürtü .81, Strateji .78, belirginlik .73 ve farkındalık alt boyutunun iç tutarlılık katsayısı .63 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin toplamının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise .84 olarak bulunmuştur. Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği Ek- B’de verilmiştir.

2.2.3. Buss ve Perry Saldırganlık Ölçeği:

Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilen bu ölçek; fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, düşmanlık ve öfke olmak üzere saldırganlığın dört farklı boyutunu ölçmeyi hedeflemektedir. Ayrıca 29 maddeden oluşmaktadır ve 5’li likert tipi bir ölçektir. Fiziksel saldırganlık alt ölçeği, başkalarına fiziksel olarak zarar verme ile ilişkili 9 (2, 5, 8, 11, 13, 16 22 ve 29. maddeler); sözel saldırganlık alt ölçeği başkalarına sözel yolla zarar vermeyi kapsayan 5 (4, 6, 14, 21 ve 27. maddeler); öfke alt ölçeği, saldırganlığın duygusal boyutunu ölçmeyi hedefleyen 7 (1, 9, 12, 18, 19, 23 ve 28. maddeler) madde içermektedir. Düşmanlık alt ölçeği ise bu boyutu ölçmeyi hedefleyen 8 madde (3, 7, 10, 15, 17, 20, 26 ve 32. maddeler) içermektedir. Ölçek, Türkçe’ye Madran (2012) tarafından çevrilmiş olup ölçeğin Cronbach alfa değeri .85 olduğu ifade edilmiştir. Mevcut çalışmada fiziksel saldırganlık .83, sözel saldırganlık .64, öfke .76 ve düşmanlık

alt boyutunun için hesaplanan iç tutarlık katsayısı .68 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin toplan iç tutarlık katsayısı ise .88 olduğu görülmektedir. Buss ve Perry Saldırganlık Ölçeği Ek-C’de verilmiştir.

2.3. İşlem:

İlk olarak ölçeklerin mevcut çalışmada kullanımı amacıyla, Türkçe uyarlamasını yapan yazarlardan elektronik posta aracılığıyla kullanım izni alınmıştır. Daha sonra çalışmanın yapılacağı Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğünden okullardan veri toplanması amacıyla izin istenmiştir. Çalışmada kullanılacak olan veriler 12.10.2016 tarihindeki izin yazısı ile birlikte 08.11.2016 ile 21.12.2016 tarihleri arasında Mersin İlindeki iki farklı lisede öğrenim gören ve yaşları 15 ile 18 arasında olan öğrencilerden toplanmıştır. Ölçekler öğrencilere batarya şeklinde sunulmuştur ve sıra etkisini kontrol etmek amacıyla bataryadaki ölçekler farklı sıralanarak düzenlenmiştir. Uygulamadan önce velilerden öğrencilerin çalışmaya katılmasına izin verdiğine dair bilgilendirilmiş onam formu verilmiş ve veliler tarafından imzalanmıştır. Daha sonra çalışmaya katılacak öğrencilere gönüllüğün esas olduğu belirtilerek çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Uygulamalar yaklaşık olarak 15-20 dakika aralığında sürmüştür.

Veri toplama işlemi bittikten sonra öğrencilerden toplanmış olan veriler SPSS 21 (Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı 21. Versiyonu) kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Toplam 216 katılımcıdan veri toplanmış ancak 25 katılımcının maddeleri rastgele doldurdukları veya maddelerin büyük bir kısmını boş bıraktıkları görülmüş ve dahil edilmemiştir. Geri kalan 191 katılımcının verilerinde boş veriler madde ortalaması ile doldurularak analiz için hazır hale getirilmiştir.

3. BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Betimsel İstatistikler:

Tablo 3.1.1 Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	F	%	Yığılmalı %
Ergen Erkek	82	42.9	42.9
Ergen Kız	109	57.1	100
Toplam	191	100	100

Tablo 3.1.1.' de görüldüğü gibi, çalışmaya katılan kişilerin 82'si (%42.9) ergen erkek öğrenci; 109'u (%57.1) ergen kız öğrenci olduğu görülmektedir.

Tablo 3.1.2 Katılımcıların Sınıf Düzeyi İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Sınıf	F	%	Yığılmalı %
9	38	19.9	19.9
10	18	9.4	29.3
11	31	16.2	45.5
12	104	54.5	100
Toplam	191	100	100

Tablo 3.1.2.' den anlaşılacağı üzere, katılımcıların 38' i (%19.9) 9.sınıf; 18'i (%9,4) 10. sınıf; 31'i (%16,2) 11.sınıf ve 104'ü (%54.5) 12.sınıf olarak belirtilmiştir.

Tablo 3.1.3. Yaş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Yaş	F	%	Yığılmalı %
15	27	14.1	14.1
16	26	13.6	27.7
17	96	50.3	78
18	42	22	100
Toplam	191	100	100

Tablo 3.1.3. incelendiğinde, çalışmaya katılanların; 27'sinin (%14.1) 15 yaşında; 26'sının (%13,6) 16 yaşında; 96'sının (%50.3) 17 yaşında ve 42'sinin (%22) 18 yaşında olduğu görülmektedir.

Tablo 3.1.4 Anne Eğitim Durumu İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Anne Eğitim Durumu	F	%	Yığılmalı %
Okur yazar değil	23	11.6	11.6
Okur yazar	10	5.1	17.3
İlkokul	60	30.3	48.7
Ortaokul	32	16.2	65.4
Lise	44	22.2	88.5
Üniversite	22	11.1	100
Toplam	191	100	100

Tablo 3.1.4.' te belirtildiği gibi, çalışmaya katılan kişilerin anne eğitim düzeyi incelendiğinde, 23'ü (%11,6) okur-yazar değil; 10'u (%5,1) okur-yazar; 60'i (% 30,3) ilkokul; 32' si (%16,2) ortaokul; 44'ü (%22,2) lise ve 22'si (%11,1) üniversite eğitim düzeyinde olduğu görülmektedir.

Tablo 3.1.5. Baba Eğitim Durumu İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Baba Eğitim Durumu	F	%	Yığılmalı %
okur yazar değil	7	3.5	3.7
okur yazar	7	3.5	7.3
ilkokul	49	24.3	33.0
ortaokul	38	19.2	52.9
Lise	46	23.2	77.0
üniversite	44	22.2	100
Toplam	191	100	100

Tablo 3.1.5.' ten anlaşılacağı üzere katılımcıların baba eğitim düzeyi incelendiğinde,7'si (%3,5) okur-yazar değil; 7'si (%3,5) okur-yazar; 49'u (% 24,3) ilkokul; 38'i (%19,2) ortaokul; 46'sı (%23,2) lise ve 44'ü (%22,2) üniversite eğitim düzeyinde olarak belirtilmiştir.

3.2. Verilerin Analizi

Tablo 3.2.1. Ölçeklerin Alt Boyutlarının Puan ortalamaları ve Standart Sapmaları

	N	Standart Sapma	Ortalama
Belirginlik	191	3.35	10.16
Dürtü	191	5.04	11.26
Farkındalık	191	4.37	10.52
Hedefler	191	3.85	14.19
Kabul Etmeme	191	3.07	11.76
Strateji	191	5.23	12.84
Fiziksel Saldırganlık	191	6.73	19.07
Düşmanlık	191	4.54	14.36
Öfke	191	4.42	14.97
Sözel Saldırganlık	191	3.57	10.99

Duygu Düzenleme Güçlükleri Ölçeğinin belirginlik alt boyutunun puan ortalaması 10.16 (SS=3.35), dürtü alt boyutunun ortalaması 11.26 (SS=5.04), farkındalık alt boyutunun ortalaması 10.52 (SS=4.37), hedefler alt boyutunun ortalaması 14.19 (SS=3.85), kabul etmeme alt boyutunun ortalaması 11.76 (SS=3.07) ve Strateji alt boyutunun ortalamasının 12.84 (SS=5.23) olduğu görülmektedir. Buss Perry Saldırganlık Ölçeğinin alt boyutlarına bakıldığında ise fiziksel saldırganlık alt boyutunun puan ortalamasının 19.07 (SS=6.73), düşmanlık alt boyutunun puan ortalamasının 14.36 (SS=4.54), öfke alt boyutunun puan ortalamasının 14.97 (SS=4.42) ve sözel saldırganlık alt boyutunun ortalamasının da 10.99 (SS=3.57) olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2.2. Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre T Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Ort	SS	t	p
Belirginlik	Ergen E.	82	12.21	4.13	.96	.42
	Ergen K.	109	11.82	4.12		
Dürtü	Ergen E.	82	16.65	4.60	.71	.19
	Ergen K.	109	16.34	4.52		
Farkındalık	Ergen E.	82	12.71	3.65	.94	.08
	Ergen K.	109	13.66	3.58		
Hedefler	Ergen E.	82	15.02	3.53	.79	.14
	Ergen K.	109	13.56	3.60		
Kabul Etmeme	Ergen E.	82	12.51	5.14	.61	.65
	Ergen K.	109	12.12	5.03		
Strateji	Ergen E.	82	17.32	6.29	-1.33	.88
	Ergen K.	109	17.57	6.55		
Fiziksel Saldırganlık	Ergen E.	82	21.54	9.09	3.26	.001*
	Ergen K.	109	18.27	7.93		
Düşmanlık	Ergen E.	82	23.21	6.23	.72	.92
	Ergen K.	109	22.55	6.33		
Öfke	Ergen E.	82	20.54	6.43	.87	.63
	Ergen K.	109	19.77	6.51		
Sözel Saldırganlık	Ergen E.	82	14.87	5.76	1.92	.034*
	Ergen K.	109	11.32	3.18		

* p < .05

Tablo 3.4.2. Duygu Düzenleme Güçlükleri ve Buss Perry Saldırganlık Ölçeklerinin alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla t testi yapılmıştır. Analiz sonucunda fiziksel saldırganlık (t = 3.26, p<.05) ve sözel saldırganlık (t = 1.92, p<.05) alt boyutlarının anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre fiziksel ve sözel saldırganlık alt ölçeklerinden daha yüksek puan aldığı görülmektedir.

3.2.3. Annenin Eğitim Süresine Göre T Testi Sonuçları

	Eğitim Süresi	N	Ort	SS	t	p
Fiziksel	0-5 yıl	92	24.42	8.74		
Saldırganlık	6 ve üzeri	99	23.31	8.59	.85	.92
Sözel	0-5 yıl	92	15.21	4.02		
Saldırganlık	6 ve üzeri	99	14.68	3.98	.91	.63
Öfke	0-5 yıl	92	20.27	6.48		
	6 ve üzeri	99	19.95	6.40	.33	.61
Düşmanlık	0-5 yıl	92	23.05	6.37		
	6 ve üzeri	99	22.63	6.22	.46	.44

Tablo 3.2.3. Buss Perry Saldırganlık Ölçeğinin alt boyutlarının annenin eğitim süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla t testi yapılmıştır. Analiz sonucunda hiçbir alt boyutta annenin eğitim süresi açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

3.2.4. Babanın Eğitim Süresine Göre T Testi Sonuçları

	Eğitim Süresi	N	Ort	SS	t	p
Fiziksel	0-5 yıl	63	24.85	8.89		
Saldırganlık	6 ve üzeri	128	22.47	8.54	.85	.91
Sözel	0-5 yıl	36	15.07	3.92		
Saldırganlık	6 ve üzeri	128	14.85	4.05	.91	.90
Öfke	0-5 yıl	63	20.98	6.67		
	6 ve üzeri	128	20.03	6.32	.33	.41
Düşmanlık	0-5 yıl	63	22.74	5.98		
	6 ve üzeri	128	22.88	6.44	.46	.69

Tablo 3.4.2. Buss Perry Saldırganlık Ölçeğinin alt boyutlarının babanın eğitim süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla t testi yapılmıştır. Analiz sonucunda hiçbir alt boyutta babanın eğitim süresi açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.2.5. Duygu Düzenleme ile Saldırganlık Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Matrisi

	1	2
Duygu Düzenleme	-	.49*
Saldırganlık	.49*	-

*p<.01

Tablo 3.2.3' te duygu düzenleme ölçeği toplam puanları ile saldırganlık ölçeği toplam puanları arasında bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koymak için gerçekleştirilen basit doğrusal korelasyon analizi sonuçları görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre duygu düzenleme ölçeği toplam puanları ile saldırganlık ölçeği toplam puanları arasında orta düzeyde, pozitif yönde ve istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki vardır ($r=.492$, $p=.000<.05$).

Duygu düzenlemenin saldırganlığın yordayıcısı olup olmadığını tespit etmek için basit doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Duygu Düzenleme Ölçeği'nden elde edilen puan bağımsız değişken, Saldırganlık Ölçeği'nden elde edilen puan bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Test sonucunda elde edilen veriler Tablo 7' de yer almaktadır.

Tablo 3.2.4. Duygu Düzenlemenin Saldırganlığı Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Değişken	B	Std.Hata	β	t	p	r
Sabit	49.87	6.83		6.92	.000	
Duygu Düzenleme	.512	.078	.355	5.21	.000	.492

$R=0.399$

$F_{(1,191)} = 27.218$ $R^2=0.16$
 $p=.000$

Tablo 3.2.4. incelendiğinde, duygu düzenleme ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmekte ($R=0.399, R^2 = 0.160$) ve duygu düzenlemenin saldırganlığın anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($F_{(1.196)} = 37.22, p=.000<.05$). Duygu düzenleme, saldırganlığın %16'sını açıklamaktadır. Regresyon denkleminde esas yordayıcı değişken katsayısının ($B=0.473$) anlamlılık testi de, duygu düzenlemenin anlamlı bir yordayıcı olduğunu göstermektedir ($p=.000<.05$).

Tablo 3.2.5. Duygu Düzenlemenin Alt Boyutları ile Saldırganlık Arasındaki İlişki

	Kabul Etmeme	Hedefler	Dürtü	Farkındalık	Strateji	Belirginlik
Saldırganlık	.363**	.224**	.616**	.230**	.398**	.141**

* $p<.001$

Duygu Düzenleme Ölçeğinin alt boyutları olan kabul etmeme, hedefler, dürtü, farkındalık, strateji ve belirginlik ile Saldırganlık arasındaki ilişkiyi sınamak amacıyla Pearson momentler çarpımı korelasyonu kullanılmıştır. Buna göre, duygu düzenlemenin alt boyutları ile saldırganlık arasındaki ilişki Tablo 3.4.5' te verilmiştir. Bulgulara bakıldığında saldırganlık ile kabul etmeme ($r= .363, p<.001$), hedefler ($r= .224, p<.01$), dürtü ($r= .616, p<.01$), farkındalık ($r= .230, p<.01$) strateji ($r= .230, p<.001$) ve belirginlik ($r=.141, p<.001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2.6 Duygu Düzenlemenin Alt Boyutları ile Saldırganlığı Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi

Değişkenler	β	Standart Hata _B	Standardize Edilmiş β	t
Sabit	46.469	8.193	-	5.672*
Kabul				
Etmeme	-.225	.400	-.056	-.723
Hedefler	-.276	.310	.050	-.690
Dürtü	2.554	.306	.576	8.354*
Farkındalık	-.613	.370	-.110	-1.65
Strateji	.225	.266	.072	.845
Belirginlik	.337	.338	.069	.998
	R=0.618	R ² =0.382	F = 18.917*	

N=191; * p<0.01

Tablo 3.2.6’da görülen varyans analizi sonucunun p<0,01 düzeyinde anlamlı olması, değişkenlerin saldırganlığa ilişkin açıkladığı varyansın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Analiz sonucuna göre Duyu Düzenleme Ölçeğinin alt boyutları birlikte ele alındığında Saldırganlık Ölçeğine ait toplam varyansın %38.2’sini açıklamaktadır. Regresyon modeline ilişkin parametreler incelendiğinde standardize edilmiş regresyon katsayıları (β), yordayıcı değişkenlerin saldırganlık üzerindeki önem sırasının; dürtü ($\beta=0,576$; $t=8.354$; $p<0,01$), belirginlik ($\beta=0,068$; $t=0.998$; $p>0,05$), strateji ($\beta=0.072$; $t=0.845$; $p>0,05$), hedefler ($\beta=0.050$; $t=-0.690$; $p>0,05$), kabul etmeme ($\beta=-0,056$; $t=-0,723$; $p>0,05$) ve farkındalık ($\beta=-0.110$; $t=-1.65$; $p>0,05$) olduğunu göstermektedir. Bütün değişkenler birlikte ele alındığında sadece dürtünün saldırganlığın anlamlı yordayıcısı olduğu, diğer alt boyutların saldırganlığın anlamlı bir yordayıcısı olmadığı tespit edilmiştir.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmada yaşları 15 ile 18 arası değişen ergenlik dönemindeki bireylerin duygu düzenleme güçlükleri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada ilk olarak ölçeklerin alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığına bakılmıştır. Daha sonra duygu düzenleme güçlükleri ölçeğinin toplam puanı ile saldırganlık ölçeğinin toplam puanı arasındaki ilişkiye bakılmış daha sonra da duygu düzenleme güçlüklerinin 6 alt boyutu ile saldırganlık arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda fiziksel saldırganlık ve sözel saldırganlık alt boyutlarında cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Erkek katılımcıların hem fiziksel saldırganlık hem de sözel saldırganlık alt boyutunda ergen kız öğrencilerin katılımcılara göre anlamlı derecede yüksek puanlar aldığı görülmektedir. Bu sonuçlar alan yazın ile uyumludur (Ramirez ve ark. 2001; Martin ve Ross, 2005). Buss ve Perry (1992) erkeklerin fiziksel ve sözel saldırganlık puanlarının kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu belirtmiştir. Madran (2012) ise yapmış olduğu çalışmada sadece fiziksel saldırganlığın cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığını rapor etmiştir. Bu sonuç toplumsal cinsiyet rolleri açısından açıklanabilir. Genel olarak bir çok kültürde saldırganlık tepkisi erkek cinsiyet rolü ile ilişkilendirilmektedir. Eisenberg, Spinrad ve Smith, (2004) yapmış oldukları çalışmada erkek ve kadın katılımcıların duygularını dışavurum tarzlarını karşılaştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda yazarlar erkek katılımcıların duygularını daha sert (saldırganlık gibi) şekillerde dışa vururken kadın katılımcıların ise duygularını daha pasif (ağlama gibi) bir şekilde dışa vurduklarını rapor etmişlerdir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında duygu düzenlemede güçlükleri ile saldırganlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuç literatürdeki çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Çelik ve Kocabıyık, (2014) genç yetişkinlerin saldırganlık ifade biçimleri ile bilişsel duygu düzenleme

tarzları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada sonuç olarak fiziksel ve sözel saldırganlık, saldırganlıktan kaçınma ve dürtüsel saldırganlık ifade biçimlerinde bilişsel duygu düzenleme tarzlarının yordayıcı bir etkisinin olduğunu belirtmişlerdir. Yine benzer bir çalışmada Garnefski ve arkadaşları (2001) ergenlik dönemindeki bireylerin kullandıkları duygu düzenleme stratejileri ile psikopatoloji arasındaki ilişki incelemiş ve davranım bozuklukları, saldırganlık ve hiperaktivite gibi problemlerin duygu düzenleme stratejileri ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu konu ile ilgili yapılmış bir başka çalışmada Peña ve Pacheco (2012) bilişsel duygu düzenleme stratejileri ile sözel-fiziksel saldırganlık arasında ilişki olduğunu ve duygusal uyarılma (emotional arousal) stratejisinin saldırganlığı yordadığını belirtmişlerdir.

Duygu düzenleme güçlüklerinin alt boyutları ile saldırganlık arasındaki ilişkiye bakıldığında bütün alt boyutların saldırganlık ile pozitif yönde ilişkili görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde bu konu ile ilgili yapılan bir çalışma olmadığı görülmektedir. Bu durum duygu düzenlemenin tüm boyutlarının saldırganlık ile olan ilişkisinde önemli birer faktör olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın son bulgusuna bakıldığında yapılan regresyon analizinde sadece dürtü alt boyutunun saldırganlığı yordadığı görülmüştür. Bilindiği üzere duygu düzenleme güçlükleri alt boyutlarından olan dürtü, olumsuz duygular yaşanırken dürtülerin kontrol edilememesi (Gratz ve Reomer, 2004) olarak tanımlanmaktadır. Freud insandaki yıkıcılığın ve şiddetin dürtüsel bir davranış olduğunu ve ifade etmiştir ve insanoğlunun iki temel dürtü ile dünyaya geldiğini ifade etmiştir (akt. Erden ve Ardalı 1996). Saldırganlığın kendisinin dürtüsel bir davranış olduğu düşünüldüğünde bu sonucun literatür ile uyumlu olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle elde edilen sonuç psikanalitik kuram ile değerlendirildiğinde alanyazına uyumlu olduğu görülmektedir.

Elde edilen bu bulguların klinik doğurgularından birisi öfke yönetimi ile ilgili çalışmalarda Gross'un (1998a) işaret ettiği duygu düzenleme stratejilerinden "yeniden değerlendirme" ve "problem çözme" becerilerine yer vermenin önemli olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca kabul ve farkındalık odaklı terapi yöntemlerinin saldırgan davranışlar ile ilgili çalışma protokollerine eklenmesinin yaşantılanan duyguların anlaşılması ve kabul edilmesini arttırması açısından önemli bir etken olacağı

düşünülmektedir. Bu tedavi yöntemleri duygunun doğasının anlaşılmasına ve duygusal deneyimin kabullenilmesinin gelişimini sağlamaktadır (Gratz ve Tull, 2010). Buna ek olarak bu yöntemin bilişsel esneklik kazanmayı sağladığını ve bu durumun da bireyin duygusal deneyimleri karşısında kullanabileceği stratejilerin çeşitliliğini arttırdığına dair çalışmalar vardır (Davis ve Nolen-Hoeksema, 2000). Bu nedenle duygu düzenleme güçlükleri konusunda etkili olabileceği düşünülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde farkındalık (mindfulness) ile fiziksel ve sözel saldırganlık arasında negatif yönde bir ilişki olduğuna dair çalışmalar vardır (Borders, Earleywine ve Jajodia, 2010; Heppner ve ark, 2008). Gratz ve Tull (2010), yapmış oldukları gözden geçirme çalışmasının sonucunda farkındalık odaklı protokollerin öfke yönetimi ve duygu düzenleme güçlüklerinin düzeltilmesine yönelik çalışmalarda etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Heppner ve arkadaşları (2008) ise yapmış oldukları çalışmada farkındalık odaklı protokolün uygulandığı grubun kontrol grubuna göre sosyal red karşısında daha az saldırgan davranmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Singh ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan bir vaka çalışmasında ise saldırganlık sorunu ile ele alınan 3 katılımcının saldırganlık seviyelerinin kısa süreli farkındalık meditasyonundan sonra daha düşük bir seviyeye geldiğini bildirmişlerdir.

Duygu düzenleme güçlüklerini açıklamada göz önünde bulundurulması gereken teorilerden biri de Linehan'ın (1993) "Onaylamayan Çevre Teorisi"dir. Linehan'a göre çocuğun duygusal ifadeleri uygun bir şekilde onaylanmaz ve bunun yerine ihmal edilir, desteklenmez ve cezalandırılır ise çocuğun duygusal deneyimlerini açıklama ve yorumlama yetisiyle beraber stres kaynağını belirleme becerisi tehlikeye girer. Bu durum da duygu düzenlemesinde güçlükler yol açar. Çalışmanın sonucunda ulaşılan duygu düzenleme ve saldırganlık arasındaki ilişkiye dayanarak saldırganlığı önleme çalışmalarında özellikle ailelerin de dahil edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ailelerin eklenmesi ile birlikte önleyici ve koruyucu çalışmaların yapılması da saldırganlık davranışı açısından olumlu katkı yapacağı düşünülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde duygu düzenleme güçlükleri ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu durumun çalışmanın güçlü yanı olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın sınırlılıklarına bakıldığında ise

öncelikle kullanılan örneklem grubunun iki lise ile sınırlı olması ve farklı eğitim düzeyindeki ergenlere ulaşılmamasıdır. Bu durum göze alınarak farklı bölgelerde ve farklı sosyo-kültürel düzeye sahip ergenler ile yapılacak çalışmaların bu konunun daha iyi anlaşılması açısından daha yararlı olacağı düşünülmektedir. Ancak buna rağmen araştırmada elde edilen bulguların belirli bilgiler verdiği ve lise düzeyindeki öğrencilere genellenebileceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın bir başka sınırlılığının kullanılan ölçeklerin öz bildirim dayalı olmasıdır. Daha sonra yapılacak olan çalışmalarda öncelikle olumlu ve olumsuz duyguların aktive edilmesinden sonra duygu düzenleme güçlüğü ile ilgili ölçüm alınmasının daha sağlıklı sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Tüm bu sınırlılıklara rağmen çalışmanın ergenlik döneminde duygu düzenleme ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi anlamada yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aldao, A., Nolen-Hoeksema, S. (2010). Specificity of cognitive emotion regulation strategies: A transdiagnostic examination. *Behaviour Research and Therapy*, 48(10), 974-983.
- Aldao, A., Nolen-Hoeksema, S., & Schweizer, S. (2010). Emotion-regulation strategies across psychopathology: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 30(2), 217-237.
- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual review of Psychology*, 53(1), 27-51.
- Baron R.A, Richardson D.R (2004) Human Aggression. New York: Plein
- Bargh, J. A., & Williams, L. E. (2007). The nonconscious regulation of emotion. *Handbook of emotion regulation*, 1, 429-445.
- Baş, A. U., Kabasakal, Z. T. (2010). İlköğretim okullarında saldırganlık ve şiddet davranışlarının yaygınlığı. *İlköğretim Online*, 9(1).
- Beck, A. T., Weissman, A., & Kovacs, M. (1976). Alcoholism, hopelessness and suicidal behavior. *Journal of Studies on Alcohol*, 37(1), 66-77.
- Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its causes, consequences, and control*. New York: Mcgraw-Hill Book Company.
- Billings, A. G., & Moos, R. H. (1981). The role of coping responses and social resources in attenuating the stress of life events. *Journal of Behavioral Medicine*, 4(2), 139-157.
- Borders, A., Earleywine, M., & Jajodia, A. (2010). Could mindfulness decrease anger, hostility, and aggression by decreasing rumination?. *Aggressive Behavior*, 36(1), 28-44.
- Boxer, P., & Tisak, M. S. (2005). Children's beliefs about the continuity of aggression. *Aggressive Behavior*, 31(2), 172-188.
- Buss, A. H. (1961) .The Psychology of Aggression. *Journal of Nervous & Mental Disease*:135 (2) 180-181
- Buss, A. H., Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(3), 452.
- Calkins, S. D., & Hill, A. (2007). Caregiver Influences on Emerging Emotion Regulation: Biological and Environmental Transactions in Early Development. In J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (pp. 229-248). New York: Guilford Press.
- Campos, J. J., Campos, R. G., & Barrett, K. C. (1989). Emergent themes in the study of emotional development and emotion regulation. *Developmental Psychology*, 25(3), 394.
- Carpenter, R. W., & Trull, T. J. (2013). Components of emotion dysregulation in borderline personality disorder: A review. *Current psychiatry reports*, 15 (1), 335.
- Carver, C. S., Scheier, M. F., & Weintraub, J. K. (1989). Assessing coping strategies: a theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2), 267.
- Cassidy, J. (1994). Emotion regulation: Influences of attachment relationships. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 228-249.

- Chang, E. C., Downey, C. A., & Salata, J. L. (2004). *Social Problem Solving and Positive Psychological Functioning: Looking at the Positive Side of Problem Solving*. New York: Springer
- Cicchetti, D., Ackerman, B. P., & Izard, C. E. (1995). Emotions and emotion regulation in developmental psychopathology. *Development and Psychopathology*, 7(01), 1-10.
- Cooper, M. L., Russell, M., Skinner, J. B., Frone, M. R., & Mudar, P. (1992). Stress and alcohol use: moderating effects of gender, coping, and alcohol expectancies. *Journal of Abnormal Psychology*, 101(1), 139.
- Cohn, A. M., Jakupcak, M., Seibert, L. A., Hildebrandt, T. B., & Zeichner, A. (2010). The role of emotion dysregulation in the association between men's restrictive emotionality and use of physical aggression. *Psychology of Men & Masculinity*, 11(1), 53.
- Cole, P. M., Michel, M. K., Teti, L. O. D. (1994). The development of emotion regulation and dysregulation: A clinical perspective. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59 (2-3), 73-102.
- Conway, A. M. (2005). Girls, aggression, and emotion regulation. *American Journal of Orthopsychiatry*, 75 (2), 334-341.
- Crick, N. R., Werner, N. E., Casas, J. F., O'Brien, K. M., Nelson, D. A., Grotzinger, J. K., Markon, K. (1999). Childhood aggression and gender: A new look at an old problem. In *Nebraska symposium on motivation*. Nebraska: University of Nebraska Press.
- Çelik, H., Kocabıyık, O. O. (2014). Genç yetişkinlerin saldırganlık ifade biçimlerinin cinsiyet ve bilişsel duygu düzenleme tarzları bağlamında incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1) 139-155.
- Davey, L., Day, A., & Howells, K. (2005). Anger, over-control and serious violent offending. *Aggression and Violent Behavior*, 10(5), 624-635.
- Davidson, R. J., Putnam, K. M., & Larson, C. L. (2000). Dysfunction in the neural circuitry of emotion regulation--a possible prelude to violence. *Science*, 289(5479), 591-594.
- Davis, R. N., & Nolen-Hoeksema, S. (2000). Cognitive inflexibility among ruminators and nonruminators. *Cognitive Therapy and Research*, 24(6), 699-711.
- Denham, S. A., Mitchell-Copeland, J., Strandberg, K., Auerbach, S., & Blair, K. (1997). Parental contributions to preschoolers' emotional competence: Direct and indirect effects. *Motivation and Emotion*, 21(1), 65-86.
- Deptula, D. P., & Cohen, R. (2004). Aggressive, rejected, and delinquent children and adolescents: A comparison of their friendships. *Aggression and Violent Behavior*, 9(1), 75-104.
- Dickstein, D. P., Leibenluft, E. (2006). Emotion regulation in children and adolescents: boundaries between normalcy and bipolar disorder. *Development and Psychopathology*, 18 (04), 1105-1131.
- Donahue, J. J., Goranson, A. C., McClure, K. S., & Van Male, L. M. (2014). Emotion dysregulation, negative affect, and aggression: A moderated, multiple mediator analysis. *Personality and Individual Differences*, 70, 23-28.

- Durmuş E. ve Gürkan U. (2005). Lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 253-269.
- D'Zurilla, T. J., Chang, E. C., Nottingham, E. J., & Faccini, L. (1998). Social problem-solving deficits and hopelessness, depression, and suicidal risk in college students and psychiatric inpatients. *Journal of Clinical Psychology*, 54(8), 1091-1107.
- D'zurilla, T. J. (1990). Problem-solving training for effective stress management and prevention. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 4(4), 327-354.
- Ehring, T., Tuschen-Caffier, B., Schnülle, J., Fischer, S., & Gross, J. J. (2010). Emotion regulation and vulnerability to depression: spontaneous versus instructed use of emotion suppression and reappraisal. *Emotion*, 10(4), 563.
- Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1995). The relation of young children's vicarious emotional responding to social competence, regulation, and emotionality. *Cognition & Emotion*, 9(2-3), 203-228.
- Eisenberg, N., Valiente, C., Spinrad, T. L., Cumberland, A., Liew, J., Reiser, M., ... & Losoya, S. H. (2009). Longitudinal relations of children's effortful control, impulsivity, and negative emotionality to their externalizing, internalizing, and co-occurring behavior problems. *Developmental Psychology*, 45(4), 988.
- Engle, J. M., & McElwain, N. L. (2011). Parental reactions to toddlers' negative emotions and child negative emotionality as correlates of problem behavior at the age of three. *Social Development*, 20(2), 251-271.
- Fraley, R. C., Garner, J. P., & Shaver, P. R. (2000). Adult attachment and the defensive regulation of attention and memory: examining the role of preemptive and postemptive defensive processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(5), 816.
- Freud A. (1949) The ego and mechanism of defence (Y., Erim, Çev.) İstanbul:Metis
- Fromm, E., (1973), The Anatomy of Human Destructiveness, İnsanadaki Yıkıcılığın Kökenleri, (Alpagut, Ş. Çev.), İstanbul: Payel Yayınevi
- Fox, H. C., Hong, K. A., & Sinha, R. (2008). Difficulties in emotion regulation and impulse control in recently abstinent alcoholics compared with social drinkers. *Addictive Behaviors*, 33(2), 388-394.
- Garber, J. & Dodge, K. A. (1991). *The development of emotion regulation and dysregulation*. Cambridge University Press.
- Garner, P. W. ve Spears, F. M. (2000). Emotion regulation in low-income preschoolers. *Social Development*, 9, 246-264.
- Garnefski, N., Kraaij, V., Spinhoven, P. (2001). Negative life events, cognitive emotion regulation and emotional problems. *Personality and Individual Differences*, 30(8), 1311-1327.
- Gearhardt, A. N., White, M. A., Masheb, R. M., Morgan, P. T., Crosby, R. D., & Grilo, C. M. (2012). An examination of the food addiction construct in obese patients with binge eating disorder. *International Journal of Eating Disorders*, 45(5), 657-663.
- Goldin, P. R., McRae, K., Ramel, W., & Gross, J. J. (2008). The neural bases of emotion regulation: reappraisal and suppression of negative emotion. *Biological Psychiatry*, 63(6), 577-586.

- Gülay, H. (2008). Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri. Ankara: Pegem Akademi.
- Gratz, K. L., Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 41-54.
- Gross, J. J. (1998a). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271.
- Gross, J. J. (1998b). Antecedent-and response-focused emotion regulation: divergent consequences for experience, expression, and physiology. *Journal of personality and Social Psychology*, 74(1), 224.
- Gross, J. J., Thompson, R. A. (2007). Emotion regulation: Conceptual foundations. Gross, James J. (Ed). *Handbook of emotion regulation* , (pp. 3-24). New York, NY, US: Guilford Press,
- Gross, J. J. (2013). Emotion regulation: taking stock and moving forward. *Emotion*, 13(3), 359.
- Gross, J. J., Muñoz, R. F. (1995). Emotion regulation and mental health. *Clinical psychology: Science and Practice*, 2(2), 151-164.
- Harding, C. (2006) Aggression and destructiveness: Psychoanalytic perspectives. London: Routledge.
- Haynos, A. F., & Fruzzetti, A. E. (2011). Anorexia nervosa as a disorder of emotion dysregulation: Evidence and treatment implications. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 18(3), 183-202.
- Heppner, W. L., Kernis, M. H., Lakey, C. E., Campbell, W. K., Goldman, B. M., Davis, P. J., & Cascio, E. V. (2008). Mindfulness as a means of reducing aggressive behavior: Dispositional and situational evidence. *Aggressive Behavior*, 34(5), 486-496.
- Hogo, M. A., ve Vaughan, G. M. (2008). *Social Psychology*. (Yıldız, İ., Gelmez, A. Çev). Ankara: Ütopya Yayınları.
- Holley, S. R., Ewing, S. T., Stiver, J. T., Bloch, L. (2017). The Relationship Between Emotion Regulation, Executive Functioning, and Aggressive Behaviors. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(11), 1692-1707.
- Iverson, K. M., Follette, V. M., Pistorello, J., & Fruzzetti, A. E. (2012). An investigation of experiential avoidance, emotion dysregulation, and distress tolerance in young adult outpatients with borderline personality disorder symptoms. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 3 (4), 415.
- Joormann, J., & Gotlib, I. H. (2010). Emotion regulation in depression: relation to cognitive inhibition. *Cognition and Emotion*, 24(2), 281-298.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). Yeni insan ve insanlar. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kaplan B., Aksel E. (2013). Ergenlerde bağlanma ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi* 1(1) 21-49.
- Kernberg, O. F. (1985). *Borderline conditions and pathological narcissism*. Rowman & Littlefield.
- Klein, M. (1957). Envy and graditute. (Erten, Y. Çev.). İstanbul: Metis
- Kohut, H (1977) The restoration of the self (Cebeci, O. Çev.) İstanbul: Metis

- Laplanche, J., Pontalis, J. B. (2002). Vocabulaire de la psychanalyse (Parman, T. Çev.) İstanbul: Bağlam
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1986). Cognitive theories of stress and the issue of circularity. In *Dynamics of stress* (pp. 63-80). US: Springer
- Linehan, M. (1993). *Cognitive-behavioral treatment of borderline personality disorder*. Guilford press.
- Long, K., Felton, J. W., Lilienfeld, S. O., & Lejuez, C. W. (2014). The role of emotion regulation in the relations between psychopathy factors and impulsive and premeditated aggression. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 5(4), 390-396.
- Lorenz, K. (1996). Ecco Homo (İşte İnsan). *Cogito*, (6-7).
- Madran, H. A. D. (2012). Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23, 1-6.
- Maldonado, R. C., DiLillo, D., & Hoffman, L. (2015). Can college students use emotion regulation strategies to alter intimate partner aggression-risk behaviors? An examination using F³ theory. *Psychology of Violence*, 5 (1), 1-14.
- Marlatt, G. A., Baer, J. S., Donovan, D. M., & Kivlahan, D. R. (1988). Addictive behaviors: Etiology and treatment. *Annual review of psychology*, 39(1), 223-252.
- Martin, J. L., Ross, H. S. (2005). Sibling aggression: Sex differences and parents' reactions. *International Journal of Behavioral Development*, 29 (2), 129-138.
- McLaughlin, K. A., Hatzenbuehler, M. L., Mennin, D. S., & Nolen-Hoeksema, S. (2011). Emotion dysregulation and adolescent psychopathology: A prospective study. *Behaviour Research and Therapy*, 49 (9), 544-554.
- Mennin, D. S., Heimberg, R. G., Turk, C. L., Fresco, D. M. (2005). Preliminary evidence for an emotion dysregulation model of generalized anxiety disorder. *Behaviour research and therapy*, 43 (10), 1281-1310.
- Mikulincer, M., Shaver, P. R., & Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and emotion*, 27(2), 77-102.
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social Development*, 16(2), 361-388.
- Munsaka T. (2014) Sigmund Freud's psychodynamic theory. The origins of aggression New York: Grin
- Olson, S. L., Lopez-Duran, N., Lunkenheimer, E. S., Chang, H., & Sameroff, A. J. (2011). Individual differences in the development of early peer aggression: Integrating contributions of self-regulation, theory of mind, and parenting. *Development and Psychopathology*, 23(01), 253-266
- Ögel, K., Tarı, I. ve Eke-Yılmazçetin, C. (2006). Okullarda suç ve şiddeti önleme. İstanbul: Yeniden, 17.
- Özgür, G., Yörükoğlu, G. ve Baysan-Arabacı, G. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2 (2), 53-60.

- Ramirez J M, Andreu JM, Fujihara T (2001) Cultural sex differences in aggression: A comparison between Japanese and Spanish students using two different inventories. *Aggress Behav*, 27: 313–22.
- Ramsden, S. R., & Hubbard, J. A. (2002). Family expressiveness and parental emotion coaching: Their role in children's emotion regulation and aggression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30(6), 657-667.
- Rey Peña, L., Extremera Pacheco, N. (2012). Physical-verbal aggression and depression in adolescents: The role of cognitive emotion regulation strategies. *Universitas Psychologica*, 11(4), 1245-1254.
- Richard E.T, Hartup, W.W., Archer, J. (2005) Developmental Origins of Aggression. New York: Guilford
- Roberston, T., Daffern, M., Bucks, R. S. (2012). Emotion regulation and aggression. *Aggression and Violent Behavior*, 17(1), 72-82.
- Romero, C., Master, A., Paunesku, D., Dweck, C. S., Gross, J. J. (2014). Academic and emotional functioning in middle school: the role of implicit theories. *Emotion*, 14(2), 227.
- Rottenberg, J., Gross, J. J., & Gotlib, I. H. (2005). Emotion context insensitivity in major depressive disorder. *Journal of Abnormal Psychology*, 114 (4), 627-641.
- Röll, J., Koglin, U., & Petermann, F. (2012). Emotion regulation and childhood aggression: Longitudinal associations. *Child Psychiatry & Human Development*, 43(6), 909-923.
- Rugancı, R. N., Gençöz, T. (2010). Psychometric properties of a Turkish version of the Difficulties in Emotion Regulation Scale. *Journal of Clinical Psychology*, 66(4), 442-455.
- Runions, K. C., Keating, D. P. (2010). Anger and inhibitory control as moderators of children's hostile attributions and aggression. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31(5), 370-378.
- Rydell, A. M., Berlin, L., Bohlin, G. (2003). Emotionality, emotion regulation, and adaptation among 5-to 8-year-old children. *Emotion*, 3(1), 30.
- Singh, N. N., Lancioni, G. E., Winton, A. S., Adkins, A. D., Wahler, R. G., Sabaawi, M., Singh, J. (2007). Individuals with mental illness can control their aggressive behavior through mindfulness training. *Behavior Modification*, 31(3), 313-328.
- Stasiewicz, P. R., Bradizza, C. M., Gudleski, G. D., Coffey, S. F., Schlauch, R. C., Bailey, S. T., ... Gulliver, S. B. (2012). The relationship of alexithymia to emotional dysregulation within an alcohol dependent treatment sample. *Addictive Behaviors*, 37(4), 469-476.
- Tager, D., Good, G. E., Brammer, S. (2010). “Walking over'em”: An exploration of relations between emotion dysregulation, masculine norms, and intimate partner abuse in a clinical sample of men. *Psychology of Men & Masculinity*, 11(3), 233.
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 25-52.
- Trentacosta, C. J., Shaw, D. S. (2009). Emotional self-regulation, peer rejection, and antisocial behavior: Developmental associations from early childhood to early adolescence. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(3), 356-365.

- Troop, N. A., Holbrey, A., Trowler, R., Treasure, J. L. (1994). Ways of coping in women with eating disorders. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 182(10), 535-540.
- Tsai, J. L. (2007). Ideal affect: Cultural causes and behavioral consequences. *Perspectives on Psychological Science*, 2(3), 242-259.
- Tull, M. T., Gratz, K. L. (2008). Further examination of the relationship between anxiety sensitivity and depression: The mediating role of experiential avoidance and difficulties engaging in goal-directed behavior when distressed. *Journal of Anxiety Disorders*, 22(2), 199-210.
- Verlinden, S., Hersen, M. ve Thomas, J. (2000). Risk Factors in school shootings. *Clinical Psychology Review*, 20, 1, 3-56.
- Yıldırım, E. (2008). Çocuk ve Televizyonda Şiddet: 5 Yaşındaki Çocukların Anne - Babalarının Televizyondaki Şiddetin Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüşleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Walker, S., Richardson, D. R. (1998). Aggression strategies among older adults: Delivered but not seen. *Aggression and Violent Behavior*, 3(3), 287-294.
- Werner, K., & Gross, J. J. (2010). Emotion regulation and psychopathology: A conceptual framework. In A. M. Kring & D. M. Sloan (Eds.), *Emotion regulation and psychopathology: A transdiagnostic approach to etiology and treatment* (pp. 13-37). New York: Guilford Press.
- Winnicott, D. W. (1950). *The Ordinary Devoted Mother and Her Baby: Nine Broadcast Talks* (Diner, N., Durukan, E. Çev.) İstanbul: Pinhan
- Zeman, J., ve Garber, J. (1996). Display rules for anger, sadness, and pain: It depends on who is watching. *Child Development*, 67, 957-973.

EKLER:**Ek 1. BILGILENDİRİLMİŞ ONAM FORMU:**

Bu çalışma Maltepe Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı'nda yürütülmekte olan tez çalışması için gerçekleştirilmektedir. Ekli formlarda bazı demografik bilgiler ile çocuğunuzun doldurması gereken ölçekler bulunmaktadır. Formların hiçbir yerinde kişisel bilgilerinize dair sorular bulunmamaktadır. Doldurulmuş olan sorular sadece araştırmacı tarafından bilimsel amaç ile kullanılacak olup kesinlikle üçüncü şahıslar ile paylaşılmayacaktır. Lütfen çocuğunuzun çalışmaya katıldığınıza dair aşağıdaki bölümü imzalayınız. İlgisi ve desteğiniz için teşekkür ederim.

İmza:**Demografik Veri Formu:****Yaşınız:**.....**Cinsiyetiniz:****(.....) Kız (.....) Erkek****Sınıfınız:**.....**Annenizin eğitim düzeyi:**.....**Babanızın eğitim düzeyi:**.....

Ek:2 DUYGU DÜZENLEMEDE GÜÇLÜKLER ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki cümlelerin size ne sıklıkla uyduğunu altlarında belirtilen 5 dereceli ölçek üzerinde değerlendiriniz. Her bir cümlenin altındaki 5 noktalı ölçekten size uygunluk yüzdesini de dikkate alarak, yalnızca tek bir kutucuğu işaretleyiniz.

	Hemen hemen Hiç	Bazen	Yaklaşık yarı yarıya	Çoğu zaman	Hemen hemen her zaman
1. Ne hissettiğim konusunda netimdir.	()	()	()	()	()
2. Ne Hissettiğimi dikkate alırım	()	()	()	()	()
3. Duygularım bana dayanılmaz ve kontrolsüz gelir.	()	()	()	()	()
4. Ne hissettiğim konusunda hiçbir fikrim yoktur.	()	()	()	()	()
5. Duygularıma anlam vermekte zorlanırım.	()	()	()	()	()
6. Ne hissettiğime dikkat ederim.	()	()	()	()	()
7. Ne hissettiğimi tam olarak bilirim.	()	()	()	()	()
8. Ne hissettiğimi önemserim.	()	()	()	()	()
9. Ne hissettiğim konusunda karmaşa yaşarım.	()	()	()	()	()
10. Kendimi kötü hissetmeyi kabullenebilirim.	()	()	()	()	()
11. Kendimi kötü hissettiğimde böyle hissettiğim için kendime kızarım.	()	()	()	()	()

12. Kendimi kötü hissettiğim için utanırım.	()	()	()	()	()
13. Kendimi kötü hissettiğimde işlerimi bitirmekte zorlanırım.	()	()	()	()	()
14. Kendimi kötü hissettiğimde kontrolden çıkarırım.	()	()	()	()	()
15. Kendimi kötü hissettiğimde uzun zaman böyle kalacağımı düşünürüm.	()	()	()	()	()
16. Kendini kötü hissetmenin yoğun depresif duyguyla sonuçlanacağına inanıyorum.	()	()	()	()	()
17. Kendimi kötü hissettiğimde duygularımın yerinde ve önemli olduğuna inanırım.	()	()	()	()	()
18. Kendimi kötü hissederken başka şeylere odaklanmakta zorlanırım.	()	()	()	()	()
19. Kendimi kötü hissettiğimde kontrolden çıktığım duygusunu yaşarım.	()	()	()	()	()
20. Kendimi kötü hissediyor olsam da çalışmayı sürdürebilirim.	()	()	()	()	()
21. Kendimi kötü hissettiğimde bu duygumdan dolayı kendimden utanırım.	()	()	()	()	()
22- Kendimi kötü hissettiğimde eninde sonunda kendimi daha iyi hissetmenin bir yolunu bulacağımı bilirim.	()	()	()	()	()
23. Kendimi kötü hissettiğimde zayıf birisi olduğum duygusuna kapılırım.	()	()	()	()	()
24. Kendimi kötü hissettiğimde de davranışlarım kontrolümün altındadır.	()	()	()	()	()
25. Kendimi kötü hissettiğim için suçluluk duyarım.	()	()	()	()	()

26. Kendimi kötü hissettiğimde konsantre olmakta zorlanırım.	()	()	()	()	()
27. Kendimi kötü hissettiğimde davranışlarımı kontrol etmekte zorlanırım.	()	()	()	()	()
28. Kendimi kötü hissettiğimde aha iyi hissetmem için yapacağım hiçbir şey olmadığına inanırım.	()	()	()	()	()
29. Kendimi kötü hissettiğimde böyle hissettiğim için kendimden rahatsız olurum.	()	()	()	()	()
30. Kendimi kötü hissettiğimde, kendimle ilgili çok fazla endişelenmeye başlarım.	()	()	()	()	()
31. Kendimi kötü hissettiğimde kendimi bu duyguya bırakmaktan başka çıkar yol olmadığına inanırım.	()	()	()	()	()
32. Kendimi kötü hissettiğimde eninde sonunda kendimi daha iyi hissetmenin bir yolunu bulacağımı bilirim.	()	()	()	()	()
33. Kendimi kötü hissettiğimde başka bir şey düşünmekte zorlanırım.	()	()	()	()	()
34. Kendimi kötü hissettiğimde kontrolden çıktığım duygusunu yaşarım.	()	()	()	()	()
35. Kendimi kötü hissettiğimde uzun zaman böyle kalacağımı düşünürüm.	()	()	()	()	()
36. Kendimi kötü hissettiğimde bu duygumdan dolayı kendimden utanırım.	()	()	()	()	()

Ek:3 BUSS VE PERRY SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki cümlelerin size ne sıklıkla uyduğunu altlarında belirtilen 5 dereceli ölçek üzerinde değerlendiriniz. Her bir cümlenin altındaki 5 noktalı ölçekten size uygunluk yüzdesini de dikkate alarak, yalnızca tek bir kutucuğu işaretleyiniz.

	Kesinlikle tanımlamıyor	Biraz tanımlamıyor	Ne tanımlıyor ne de tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Kesinlikle tanımlıyor
1. Bazı arkadaşlarım benim öfkeli olduğumu söylerler.	()	()	()	()	()
2. Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim.	()	()	()	()	()
3. Birisi bana fazla iyi davrandığında “acaba benden ne istiyor?” diye düşünürüm.	()	()	()	()	()
4. Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığımda bunu onlara açıkça söylerim.	()	()	()	()	()
5. Öfkeden deliye döndüğümde bir şeyler kırıp dökerim.	()	()	()	()	()
6. İnsanlar görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam.	()	()	()	()	()
7. Zaman zaman bazı olaylara/Kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez.	()	()	()	()	()
8. Bazen arkadaşlarıma vurma dürtümü kontrol edemiyorum.	()	()	()	()	()
9. Sakin yapılı biriyimdir.	()	()	()	()	()

10. Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüphe ile bakarım.	()	()	()	()	()
11. Daha önce tanımadığım insanları tehdit ettiğim oldu.	()	()	()	()	()
12. Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim.	()	()	()	()	()
13. Birisi bana sataşursa kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim.	()	()	()	()	()
14. İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında düşündüğümü söyleyebilirim.	()	()	()	()	()
15. Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir.	()	()	()	()	()
16. Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum.	()	()	()	()	()
17. Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünüyorum.	()	()	()	()	()
18. Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim.	()	()	()	()	()
19. Yapmak istediğim bir şey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım.	()	()	()	()	()
20. Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılıyorum.	()	()	()	()	()
21. İnsanlar ile sıkça görüş ayrılığına düşerim.	()	()	()	()	()
22- Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm.	()	()	()	()	()

23. Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum.	()	()	()	()	()
24. Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladığını düşünüyorum.	()	()	()	()	()
25. Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum.	()	()	()	()	()
26. Arkadaşlarımın arkamdan konuştuklarını biliyorum.	()	()	()	()	()
27. Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler.	()	()	()	()	()
28. Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir ve tepki veririm.	()	()	()	()	()
29. Çoğu insana kıyasla daha çok kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.	()	()	()	()	()

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Hüseyin Kayhan
Doğum Tarihi : 01.01.1980
E-mail : huseyinkayhan@hotmail.com
Öğrenim Durumu : Lisans

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Psikoloji	Dicle Üniversitesi	2003
Yüksek Lisans			
Doktora			

Görev Ünvanı	Görev Yeri	Yıl
Psikolog	Bil-Sev Özel Eğitim Merkezi (Kocaeli)	2008-Devam ediyor.